શ્રી બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર ગ્રંથમાળા મણકો ૩૦ મો

શ્રીસોમસૂરિવિરચિત

આરાધનાસૂત્ર પયન્નો

અવચૂરિ-અનુવાદયુક્ત

શ્રી પુન્યપ્રકાશનું સ્તવન

તથા

પ્રમાદપરિહારકુલક

ગુજરાતી અર્થ સાથે

સદ્દગત મુનિરાજશ્રી કર્પૂરવિજયજી મહારાજની અંત-
સમયની આરાધનાને સૂચવનાર

ઉપર જણાવેલો સંગ્રહ તૈયાર કરી છપાવી
પ્રસિદ્ધ કરનાર

શા. કુંવરજી આણંદજી
ભાવનગર

વીર સં ૨૪૬૪] [વિક્રમ સં ૧૯૯૪

યોગ્ય જીવોને પઠનપાઠનાર્થ ભેટ

શ્રી મહોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, દાણાપીઠ-ભાવનગર

અનુક્રમણિકા

૧	શ્રી આરાધનાસૂત્ર પયન્નો, ગાથા ૭૦–માગધી સરકૃત અવચૂરિ તથા ગુજરાતી અર્થ સાથે	૧
૨	શ્રી પુન્યપ્રકાશનુ સ્તવન ઢાળ ૮	૫૦
૩	શ્રી પ્રમાદપરિહારકુલક ગાથા ૩૩–માગધી	૫૯
૪	શ્રી પ્રમાદપરિહારકુલકનો અર્થ	૬૩
૫	પ્રમાદ ન કરવા વિષે સજ્ઝાય	૬૮

નિવેદન

મદ્દગત મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજીએ શાસ્ત્રોક્ત રીતિ મુજબ ચાર શરણુ કરવા, સર્વ જીવોને ખમાવવા વિગેરે આરાધના અત સમયે કરી હતી શ્રી પુન્યપ્રકાશનુ સ્તવન એ નિમિત્તે જૈન વર્ગમા સર્વત્ર પ્રસિદ્ધિ પામેલુ છે એ સ્તવન જેને આધારે બનાવેલુ તે **આરાધના સૂત્ર** નામના પયન્નાની તજવીજ (શોધ) કરતા સર્વ સુનિગુણસપન્ન પ્રવર્તક મુનિરાજ શ્રી કાતિવિજયજી મહારાજના સુશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી **ચતુરવિજયજી** મહારાજ તર ફથી શ્રી સોમસૂરિવિરચિત તે પયન્નાની અવચૂરિ સાથેની પ્રેસકોપી પ્રાપ્ત થતા અમે તે અવચૂરિ મૂળસહિતનો ગુજરાતી અનુવાદ કરી મૂળ સાથે છપાવવાની ધારણા અમલમા મૂકી છે સદરહુ મુનિરાજે કરેલી કૃપા માટે હુ તેમનો અત્યત આભારી થયો છુ અવચૂરિમા કર્ત્તાનુ નામ નથી

સદરહુ પયન્ના ઉપરથી ઉપાધ્યાયજી શ્રી વિનયવિજયજી મહારાજે પ્રાય અક્ષરશ સારાશ ગ્રહણ કરીને બનાવેલુ **પુન્યપ્રકાશનુ સ્તવન** પણ આ બુકમા દાખલ કરેલ છે તે સ્તવનના પ્રારભમા જ શ્રી ગૌતમસ્વામીએ ભગવત શ્રી મહાવીર સ્વામીને મોક્ષમાર્ગના આરાધનનો વિધિ પૂછયો અને પ્રભુએ મોક્ષમાર્ગ આરાધનના દશ પ્રકાર બતાવ્યા તેનો ઉલ્લેખ છે તેથી આ પ્રકીર્ણક સર્વજ્ઞમૂલક છે એમ સિદ્ધ થાય છે

ત્યારપછી જૈનયાચક ગિરધરલાલ હેમચંદે એક અપ્રસિદ્ધ અને કર્ત્તાના નામ વિનાનુ **પ્રમાદપરિહારકુલક** ગાથા ૩૩ નું માગધીભાષાપ્રતિબદ્ધ પ્રસિદ્ધ કરવા માટે મોકલેલુ તેનો ગુજરાતી અનુવાદ કરીને મૂળ સાથે આ બુકમા દાખલ કરેલ છે એકદર ટૂંકો પણ ઉપયોગી સગ્રહ આ નાની સરખી બુકમા સમાવેલો છે આશા છે કે તેનો લાભ જૈન બધુઓ જરૂર ઉઠાવશે

પ્રમાદપરિહારકુલક તો ઉપદેશામૃતથી જ ભરેલુ છે માગધી ભાષા ન જાણનાર માટે તેનો ગુજરાતી અર્થ સાથે આપેલ છે અને છેલ્લા પૃષ્ઠ ઉપર શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના દશમા અધ્યયનમા ભગવત મહાવીરદેવે ગૌતમસ્વામીને સમય માત્ર પણ પ્રમાદ ન કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે તેની ઉપરથી **શ્રીકરણ** વાચકે બનાવેલ **સજ્ઝાય** દાખલ કરી છે તે પણ ખાસ કંઠે કરવા લાયક તેમજ નિરતર પાઠ કરવા લાયક છે મારા કરેલા બને અનુવાદમા છદ્મસ્થપણાથી રહી ગયેલી ભૂલને માટે વિદ્વાન મુનિ રાજની ક્ષમા માગુ છુ ને રહેલ ક્ષતિ મને સૂચવવા પ્રાર્થના કરુ છુ

આ બુક મુનિરાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજીના ઉપદેશથી પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાનખાતાના દ્રવ્યમાથી શ્રી બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર ગ્રથમાળાના ૩૦ મા મણકા તરીકે છપાવવામા આવી છે અને તેનો લાભ સાધુ-સાધ્વીને તેમજ યોગ્ય શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને વગર મૂલ્યે આપવાનો છે

આ બુકનો સદુપયોગ થવાથી અમારો પ્રયત્ન સફળ થશે અને સદ્ગત મહારાજશ્રીની શુભ વાસનાને પુષ્ટિ મળશે

વિ સ ૧૯૯૪
પોષ શુદિ ૮

કુવરજી આણદજી
ભાવનગર

॥ अर्हम् ॥

न्यायाम्भोनिधिश्रीमद्विजयानन्दसूरिभ्यो नमः ।

श्रीसोमसूरिविरचित

श्रीआराधनासूत्र

(प्रकीर्णक)

अवचूरियुक्त

गुजराती भाषांतरयुक्त

नत्वा तत्त्वार्थवेत्तार, श्रीवीर त्रिजगद्गुरुम् ।
आराधनाख्यसूत्रस्य, लिख्यतेऽर्थलवो मया ॥ १ ॥

અવચૂરિકાકૃત મંગળ

તત્ત્વાર્થના વેત્તા (જાણનાર) અને ત્રણ જગતના ગુરુ શ્રી વીરપરમાત્માને નમસ્કાર કરીને આરાધનાસૂત્ર નામના પ્રકીર્ણકનો કિંચિત્માત્ર અર્થ હું લખું છું

नमिऊण भणइ एवं, भयव समओचिअ समाइससु ।
तत्तो वागरइ गुरू, पज्जताराहण एअ ॥ १ ॥

" नत्वा " मनोवाक्कायशुद्ध्या प्रणम्य विधिपूर्वं "भणति" आरिरात्सु श्राद्धादि । " एव " अमुना प्रकारेण " हे भगवन् ! " हे पूज्य ! समयप्रस्तावादन्त्यकालस्तस्योचित यत्कर्त्तव्य तत् " समादिश " अर्थान्ममेति शेष । " तत " तदनन्तर " व्यागृणाति " सम्यगादिशति गुरु " पर्यन्ताराधनामेता " वक्ष्यमाणलक्षणा दशभिर्द्वारै ॥ १ ॥

ગાથાર્થ —" પરમાત્માને મન-વચન-કાયાની શુદ્ધિવડે વિધિ પૂર્વક નમસ્કાર કરીને આરાધના કરવાને ઇચ્છતા એવા શ્રાદ્ધાદિ આ પ્રમાણે કહે કે-હે ભગવન્ ! હે પૂજ્ય ! સમયોચિત એટલે પ્રસ્તાવને અનુસરીને અંતકાળને ઉચિત જે કર્ત્તવ્ય હોય તે મને કહેવા કૃપા કરો. તદનતર ગુરુમહારાજ આ વક્ષ્યમાણ લક્ષણવાળી એટલે આગળ કહેવાશે એવી પર્યંતારાધના દશ દ્વારે કરીને કહે છે " ૧

तानि द्वाराण्याह— (તે દશ દ્વારો કહે છે)

आलोअसु अइआरे, वयाइ उच्चरसु खमसु जीवेसु ।
वोसिरसु भाविअप्पा, अट्ठारस पावठाणाइं ॥ २ ॥
चउसरण दुक्कडगरहण च, सुकडाणुमोअण कुणसु ।
सुहभावण अणसणं, पचनमुक्कारसरण च ॥ ३ ॥

"आलोचय" प्रकटीकुरु, अतिचरति अतिक्रामति स्वस्थान व्रतलक्षण यस्ते तान् । द्वारम् १ । व्रतानि "उच्चरस्व" मुखेनाङ्गीकुरु । द्वारम् २ । "जीवेषु" प्राणिषु त्व "क्षमस्व" क्षान्ति कुरु । द्वारम् ३ । व्युत्सृज दूरीकुरु त्वमिति । भावितो ज्ञानादिभिरात्मा येन स एवविधः सन् अष्टादशसङ्ख्याकानि पापस्य स्थानानि कारणानि पापस्थानानि । द्वारम् ४ ॥ २ ॥

चतुर्णा अर्हदादीना शरण चतुःशरण कुर्विति क्रियासम्बन्धः । द्वारम् ५ । दुःकृतस्य पापस्य गर्हण निन्दनम् । द्वारम् ६ । सुकृताना जिनभवनादिकृत्याना अनुमोदन तत्फलाङ्गीकार, तत् कुरु "च" पुनरर्थे । द्वारम् ७ । "शुभभावना" आर्त्तध्यानादिपरिहारेण ता कुरु । द्वारम् ८ । "अनशन" आहारपरित्यागस्तत्कुरु । द्वारम् ९ । पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारस्मरण कुरु । । द्वारम् १० । एते दशाधिकारा आराधनाया ज्ञेया ॥ ३ ॥

ગાથાર્થ—વ્રતલક્ષણ સ્વસ્થાનથી જે અતિક્રમણ કરવુ તે અતિચાર કહીએ, તેને આલોચ-પ્રગટ કર (દ્વાર ૧) વ્રતોને ફરીને ઉચ્ચર-મુખે કરીને સ્વીકાર કર (દ્વાર ૨) જીવોને વિષે-પ્રાણીઓને વિષે તું ક્ષમા કર-ખમાવ (દ્વાર ૩) જ્ઞાનાદિવડે ભાવ્યો છે આત્મા જેણે એવો તુ અઢાર સખ્યાવાળા પાપના સ્થાન-કારણો તેને દૂર કર-તજી દે (દ્વાર ૪) અરિહ તાદિ ચારનુ તુ શરણુ કર (દ્વાર ૫) દુષ્કૃત જે પાપ તેની ગર્હા-નિંદા કર (દ્વાર ૬) જિન ભવન કરાવવા વિગેરે સત્કૃત્યો (સાત ક્ષેત્રો) તેનુ અનુમોદન-તેના

રણને સ્વીકારવારૂપ કર (દ્વાર ૭) શુભભાવ–આર્ત્તધ્યાનાદિના પરિહારવડે તુ કર (દ્વાર ૮) અનશન જે આહારનો પરિત્યાગ તે તુ કર (દ્વાર ૯) પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર–નવકારમંત્રનું તુ સ્મરણ કર (દ્વાર ૧૦) ૨–૩[1]

આરાધનાના આ દશ પ્રકાર કહેવા–જાણવા

पञ्चाचारानाश्रित्यालोचनामाह--

હવે પ્રારંભમાં પાંચ આચારને આશ્રીને આલોચના કહે છે

नाणंमि दंसणंमि अ, चरणंमि तवंमि तह य विरिअंमि
पंचविहे आयारे, अइआरालोअणं कुणसु ॥ ४ ॥

"ज्ञाने," "दर्शने" सम्यक्त्वे, "चारित्रे" विरतिलक्षणे, "तपसि" द्वादशविधे, तथा च "वीर्ये" प्रशस्तमनोवाकाय सामर्थ्यरूपे, ' पञ्चविधे " पञ्चप्रकारे आचारे सामान्यत' स्त्वमिति गम्यम् । अतिचारालोचनं गुरो पुरत प्रकटनं "कुरु" अशठवृत्त्या कथयेति तात्पर्यम् ॥ ४ ॥

ગાથાર્થ —જ્ઞાને (જ્ઞાનને વિષે), દર્શને (સમ્યક્ત્વને વિષે) ચારિત્રે (વિરતિરૂપ ચારિત્રને વિષે), તપમાં (બાર પ્રકારના તપ

---

૧ અવચૂરિમાં માત્ર શબ્દાર્થની સ્પષ્ટતા મહોળે ભાગે હોવાથી ગાથાનો ને અવચૂરિનો જુદો જુદો અર્થ પુનરાવર્તન થવાને કારણે લખેલ નથી અવચૂરિમાં જે વિશેષ છે તે ગાથાર્થમાં લીધું છે

વિષે), વીર્યે (પ્રશસ્ત મન-વચન-કાયાના સામર્થ્યને વિષે) આ પાચ પ્રકારના આગારને વિષે સામાન્યથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે તુ ગુરુની પાસે અશઠવૃત્તિવડે (સરલતાથી) પ્રગટ કર-કહે ૪

श्रुतज्ञानस्य प्रा ान्यात् तदाश्रित्याह—

હવે પ્રથમ શ્રુતજ્ઞાનની પ્રાધાન્યતા હોવાથી તેને આશ્રીને કહે છે

कालविणयाइअट्ठप्पयार आयारविरहिअ नाण ।
ज किंचि मए पढिअ, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥५॥

"काले विणए बहुमाणे" इत्याद्यागमोक्ताष्टप्रकारोऽष्टविधः, आचारविरहित अनाभोगादिना, "ज्ञान" श्रुतज्ञान, यत्किञ्चिन्मया पठित, उपलक्षणात्पाठितमन्येषाम् । "तस्य" ज्ञानाचारस्य देशसर्वविराधनारूप दुष्कृत पाप मम मिथ्याऽस्तु ॥ ५ ॥

કાળ, વિનય, બહુમાન ઇત્યાદિ આગમોક્ત આઠ પ્રકારના જે જ્ઞાનાચાર તેથી વિરહિત-રહિત અનાભોગાદિવડે કરીને જે યત્ કિંચિત્ શ્રુતજ્ઞાન હું ભણ્યો-ઉપલક્ષણથી મે અન્યને જે ભણાવ્યુ તે જ્ઞાનાચારના દેશ-સર્વ વિરાધનારૂપ જે મારુ દુષ્કૃત (પાપ) તે મિથ્યા થાઓ ૫

नाणीण ज न दिन्न, सइ सामत्थमि वत्थअसणाई ।
जा विहिआ य अवन्ना, मिच्छा मे दुक्कडं तस्स ॥६॥

" ज्ञानिना " साध्वादीना " यन्न दत्त " यन्न विश्राणित, " मति सामर्थ्ये " तथाविधयोग्यतासद्भावे वस्त्राहारादि, आदे पथ्यान्नादिग्रह । या " विहिता " कृता, " च " पुनरर्थे, " अवज्ञा " तद्गुणावजानन, मिथ्या मम दु.कृत, तस्येति पूर्ववत् ॥ ६ ॥

હવે જ્ઞાનાચારના અતિચારને અગે જ વિશેષ કહે છે—

ગાથાર્થ.—જ્ઞાની એવા સાધ્વાદિકને મે તેમ ાામા તથાવિધ યોગ્યતાનો સદ્ભાવ છતે અને મારામા સામર્થ્ય છતે આહારાદિ –પથ્ય એવા અન્નાદિનુ દાન ન કર્યુ, તેમના ગુણોને નહીં જાણવા–માનવા રૂપ જે અવજ્ઞા કરી તદ્રૂપ મારુ દુકૃત (પાપ) મિથ્યા થાઓ ૬ વળી—

ज पचभेअनाणस्स, निंदण ज इमस्स उवहासो।
जो अ कओ उवघाओ, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥७॥

यन्मतिज्ञानादिपञ्चप्रकार ज्ञानस्य, निन्दन निन्दा दोषो द्घट्टन, यदस्य ज्ञानस्य उपहासोऽवज्ञया हास्यकरण, कृतमिति शेष । तथा यश्च कृतो विरचित उपघातस्तत्प्रवृत्तिबन्धन तत्तत्स्थानेषु, मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ ७ ॥

ગાથાર્થ —મતિ વિગેરે પાચ પ્રકારના જ્ઞાનોની મે જે દોષોદ્ઘાટનરૂપ નિંદા કરી, તે જ્ઞાનનો જે ઉપહાસ કર્યો–અવજ્ઞા વડે હાસી કરી તથા મે જે તેની પ્રવૃત્તિમા પ્રતિબધ કરવારૂપ

તેનો ઉપઘાત કર્યો તે સબંધી મને પ્રાપ્ત થયેલું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૭ વળી—

नाणोवगरणभूआण, कवलिआ फलयपुत्थयाईण ।
आसायणा कया ज, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥ ८ ॥

ज्ञानस्यार्थात् श्रुतज्ञानस्योपकरणभूताना तदाधारकाणा कपरिका कवलीति, फलकानि पुस्तकोभयपार्श्ववर्त्तीनि, पुस्तको लिखितपत्रसञ्चयः। एषा, आदेर्लेखिन्यादीना आशातना विनाशः कृताऽज्ञानेन यत् मिथ्या मे दुःकृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ ८ ॥

ગાથાર્થ —જ્ઞાનના એટલે શ્રુતજ્ઞાનના ઉપકરણભૂત તેના આધારરૂપ કવલિકા (કવળી), ફલક–પાટલીઓ પુસ્તકની બન્ને બાજુ રાખવામા આવે છે તે અને પુસ્તક–લખેલા પત્રના સચયરૂપ તેમ જ આદિ શબ્દથી લેખણ વિગેરેની જે આશાતના–તેના વિનાશ રૂપ કરી હોય તે સબધી મારુ દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૮

दर्शनाचारमाश्रित्याह—

ज सम्मत्त निस्सकिआइअट्ठविहगुणसमाउत्त ।
धरिअ मए न सम्म, मिच्छा मे दुक्कडं तस्स ॥९॥

ज सम्मत्त, यत्सम्यक्त्व सम्यक्श्रद्धान निःशङ्कितादि अष्टप्रकारगुणसमायुक्त अष्टविधाचारप्रतिपालनप्रवचन श्रद्धानशुद्ध,

कर्त्तव्यशुद्ध च, न धृत नावधारित मया मूढेन सता सम्यक्-गुरूक्तयुक्त्या, मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ ९ ॥

હવે બીજા દર્શનાચારના અતિચાર કહે છે —

ગાથાર્થ —જે સમ્યક્દર્શન-સમ્યક શ્રદ્ધાનરૂપ નિઃશંકિતાદિ આઠ પ્રકારના ગુણ(આચાર)વડે યુક્ત, અષ્ટવિધ આચારના પ્રતિપાલનરૂપ શ્રદ્ધાનશુદ્ધ અને કર્તવ્યશુદ્ધ મેં ન અંગીકાર કર્યું હોય-મેં મૂઢે સમ્યક્ ગુરુકથિત યુક્તિવડે સ્વીકાર્યું ન હોય તે સંબંધી મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ. ૯

ज न जणिया जिणाण, जिणपडिमाण च भावओ पूआ।
ज च अभत्ती विहिआ, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१०॥

ज न जणिया०, यन्न जनिता न कृता जिनाना विद्यमान तीर्थकृता तत्तत्कालप्रभवाना, तथा जिनप्रतिमाना शाश्वत्यशाश्वतीना, भावत पूजाङ्गाग्रभावादिप्रकारैस्त्रिधाऽष्टधा वा यचा भक्ति पुष्पाद्यर्चादिपञ्चप्रकाराकरणरूपा विहिता, मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ १० ॥

દર્શનાચાર સબંધી જ વિશેષ કહે છે —

ગાથાર્થ —વિદ્યમાન તીર્થંકરોની-તે તે કાળમાં ઉત્પન્ન થયેલાની તેમજ શાશ્વતી અશાશ્વતી જિનપ્રતિમાની મેં જે અંગ, અગ્ર ને ભાવાદિ ત્રણે પ્રકારોવડે અથવા અષ્ટ પ્રકારોવડે ભાવવડે

પૂજા ન કરી તથા પુષ્પાદિ પાંચ પ્રકારની પૂજા ન કરવારૂપ અભક્તિ કરી તે સંબંધી મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૧૦ વળી

ज विरइओ विणासो, चेइअदव्वस्स ज विणासतो ।
अन्नो उविक्खिओ मे, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥११॥

'ज विरइओ०, यत् विरचितो निष्पादितः विनाश अङ्गोद्धारदानादिना चैत्याश्रितद्रव्यस्य नाणकादेः, यच्च तद्विनाशयन् भक्षणादिप्रकारैः अन्य कश्चित् उपेक्षित' अनादृत्य मुक्तो मे मयेति मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ ११ ॥

ગાથાર્થ —મેં જે કાંઈ દેવાશ્રિત દ્રવ્ય-નાણું વિગેરેનો [1]'અંગોધાર' આપવાદિ વડે વિનાશ કર્યો હોય અથવા તેનો ભક્ષણાદિ પ્રકારો વડે વિનાશ કરનારનો જે ઉપેક્ષાભાવ કર્યો હોય-અનાદરથી છોડી દીધેલ હોય તે સંબંધી મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૧૧

आसायण कुणतो, ज कहवि जिणिदमदिराईसु ।
सत्तीए न निसिद्धो, मिच्छा मे दुक्कडं तस्स ॥१२॥

'आसायण कुणतो०, अज्ञानाद्या शातना विनाश आशातना, ता कुर्वन् यत् कथमपि जघन्यमध्यमोत्कृष्टादिभेदैः, जिनेन्द्र-

---

[1] ૧ કાંઇ પણ વસ્તુ ગીરો રાખ્યા વિના અંગ ઉપર જ ઉધારે ધીર્યું હોય તે ખોટું થવા સંભવ છે

भवनादिषु, शक्त्या निवारणशक्तिसभवे न निषिद्धो न निवारितः, मिथ्या मे दु'कृतमित्यादि ॥ १२ ॥

ગાથાર્થ—અજ્ઞાનવડે જે શાતના-આશાતના-વિનાશ તેને જિનેશ્વરના મદિરાદિકમા જઘન્ય, મધ્યમ અથવા ઉત્કૃષ્ટ ભેદવડે કરતા એવા અ યને, છતી શક્તિએ નિવાર્યા નહીં-નિષેધ્યા નહીં-અટકાવ્યા નહીં તે સબધી મારુ દુ કૃત મિથ્યા થાઓ ૧૨

चारित्राचारमाश्रित्याह—

હવે ચારિત્રાચારના અતિચાર કહે છે —

ज पचहिं समिईहि, गुत्तीहिं तिहिं सगय सयय ।
परिपालिय न चरण, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१३॥

'ज पचहिं समिईहिं०, यत्पञ्चभि समितिभि, गुप्तिभिस्ति सृभिश्च सङ्गत सहित अष्टप्रवचनमातृसहित सतत निरन्तर न परिपालितमस्मिन् जन्मनि चरण चारित्र साध्वाचार', मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ १३ ॥

ગાથાર્થ —આ જન્મમા પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ-એ અષ્ટપ્રવચન માતા સહિત ચારિત્ર મે જે નિરતર ન પાળ્યુ-સાધ્વાચારમા ન વર્ત્યો તે સબધી મારુ દુ કૃત મિથ્યા થાઓ। ૧૩

एगिंदिआण ज कहवि, पुढविजलजलणमारुअतरूण।
जीवाण वहो विहिओ, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१४॥

'एगिंदियाण ज कहनि॰, एकमेव स्पर्शनरूपमिन्द्रिय येषा ते तेषा यत् कथमपि, पृथिवी काठिन्यरूपा, जल द्रवरूप, ज्वलन उष्णस्पर्शरूप., मारुतो वातरूपः, तरवो वृक्षादिरूपा., एषा जीवाना यो वधो विनाशः कृतः, उपलक्षणात् कारित , मिथ्या मम दु कृतमित्यादि प्राग्वत् ॥ १४ ॥

ચારિત્રાચારને અગે જ વિશેષ પ્રકારે પાચ અહિંસાદિ વ્રતોમા અતિચાર લાગ્યા હોય તેનુ વર્ણન કરતા પહેલા વ્રતમા પ્રથમ એકેદ્રિય જીવોની વિરાધના જે કરી હોય તેને માટે કહે છે —

ગાથાર્થ —એક સ્પર્શનરૂપ ઇંદ્રિય છે જેને એવા પૃથિવી (કાઠિન્યરૂપ), જળ (દ્રવરૂપ), જ્વલન (ઉષ્ણ સ્પર્શરૂપ), મારુત (વાયારૂપ), તરુઓ (વૃક્ષાદિરૂપ) એ પાચ પ્રકારના એકેદ્રિય તરીકે ઓળખાતા જીવોનો જે વધ-વિનાશ મે કર્યો હોય અથવા ઉપ લક્ષણથી કરાવ્યો હોય તે સબધી મારુ દુકૃત મિથ્યા થાઓ ૧૪

किमिसखसुत्तिपूअर, जलोअगडोयालसप्पमुहा ।
हणिया वेइदिआ ज, मिच्छा मे दुकड तस्स ॥ १५ ॥

'किमि॰, कृमय पुलाकृम्यादयः, शङ्खाः शम्बूका , शुक्तय., पूतरा जलमध्यवर्त्तिन., जलौकसो जलसर्पिण्यः, गडोलका उदरान्तरुत्पन्ना., अलसा प्रथमवृष्टिसम्भवा, एतदादयः हता विनाशिताः, स्पर्शनरसनरूपे द्वे इन्द्रिये येषा ते तथा, मिथ्या मे दुःकृतमित्यादि प्राग्वत् ॥ १५ ॥

હવે બેઇંદ્રિય જીવો પરત્વે કહે છે —

ગાથાર્થ —કૃમિઓ, શંખો, શુક્તિઓ (છીપો), પૂતરા (પૂરા–જળમાં રહેલા જીવો), જળો (જળસર્પિણી), ગંડોળા–ઉદરમાં ઉત્પન્ન થનારા, અળસીયા (પ્રથમ વૃષ્ટિ વખતે ઉત્પન્ન થનારા) ઇત્યાદિ સ્પર્શન અને રસન (શરીર ને જિહ્વા) રૂપ બે ઇંદ્રિયવાળા જે જીવો તેનો મેં જે વધ–વિનાશ કર્યો હોય તે સંબંધી મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૧૫

गद्दहयकुंथुजूआ, मकुणमकोडकीडिआईआ ।
निहया तेइंदिआ ज, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१६॥

'गद्दहय०, गर्दभका गद्दहिआ, इति लोके। कुन्थव, यूका, षट्पदिका, मत्कुणाः कोलकुणा, मत्कोटा मकोडा इति। कीटिका' पिपीलिका इत्यादयो जीवा निहता विनाशिताः, त्रीणि स्पर्शनरसनघ्राणरूपाणि इन्द्रियाणि येषा ते तथा हता विनाशिता यत्तत् मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ १६ ॥

હવે તેઇંદ્રિય–ત્રણ ઇંદ્રિયોવાળા જીવો સંબંધી કહે છે —

ગાથાર્થ —ગર્દભકા (ગદહિયા), કુંથુઆ, જૂ (ષટ્પદી), માકણ (કોલકુણ), મંકોડા, કીડી (પિપીલિકા) ઇત્યાદિ જીવો જે સ્પર્શન, રસન અને ઘ્રાણ (નાસિકા) રૂપ ત્રણ ઇંદ્રિયોવાળા છે તેનો મેં જે વિનાશ કર્યો હોય તે સંબંધી મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ ૧૬

कोलिअ य कुन्तिआ, विच्छुमच्छिआ सलहछप्पयपमुहा।
चउरिंदिया हया ज, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१७॥

'कोलि०, कोलिकाः कोलिका पुटा कोलीआनडा, इति लोके। कुन्तिका कूती इति, वृश्चिकाः, मक्षिकाः, सरथाः शलभाः पतङ्गाः, षट्पदा भ्रमरा प्रमुखा एतदाद्या स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुर्लक्षणानि चत्वारि इन्द्रियाणि येषां ते, तथा हता विनाशिता यत् मिथ्या मे मम दुःकृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ १७ ॥

હવે ચાર ઇંદ્રિયોવાળા જીવ સબધી કહે છે—

ગાથાર્થ —કોલિકાપુટા (કોલિયાવડા) કરોળીયા, કુન્તિકા (કુન્તિ), વીંછી (વૃશ્ચિકા), માખી (મક્ષિકા), શલભા (પતગિયા), ષટ્પદા (ભમરા) ઇત્યાદિ સ્પર્શન, રસન, ઘ્રાણ ને ચક્ષુરૂપ ચાર ઇંદ્રિયોવાળા જે કોઇ જીવ મે હણ્યા-વિનાશ પમાડ્યા તે સબધી મારૂ દુકૃત મિથ્યા થાઓ ૧૭

હવે પચેદ્રિયમા મુખ્યત્વે તિર્યચોની વિરાધના સબધી જ કહે છે —

जलयरथलयरखयरा, आउट्टिपमायदप्पकप्पेसु ।
पंचिंदिया हया ज, मिच्छा मे दुक्कड तस्स ॥१८॥

'जलयर०, जले चरन्तीति जलचरा मत्स्यकच्छपादयः, स्थले भूमौ चरन्तीति स्थलचरा' शशशूकरादयः, खे आकाशे

चरन्तीति खचरा चटकादय । उपेत्य करणमाकुट्टि ।१। एत लक्षणगाथेयम्—"आउट्टिआउविवा, दप्पो पुण होइ वग्गणाईओ । कदप्पाडपमाओ, कप्पो पुण कारणे करण ॥१॥" कारण तु ज्ञानादि कन्दर्पादि प्रमाद॰ २ । वल्गनादिदर्प ३। कारणेन करण कल्प ४ । एतेपु हतुभूतेपु स्पर्शनरसनघ्राणचक्षु श्रोत्रलक्षणानि पञ्च इन्द्रियाणि येषां ते पञ्चेन्द्रिया जीवा हता विनाशिता, यत् मिथ्या मे दु कृतमित्यादि पूर्ववत् ॥ १८ ॥

ગાથાર્થ —જળમા ચરે-ફરે તે જળચર-મત્સ્ય તથા કાચબા વિગેરે, સ્થળ જે ભૂમિ તેના પર જે ચરે-ફરે તે સ્થળચર સસલા, હરણ, શકર (ભુડ) વિગેરે તથા ખે એટલે આકાશમા જે ચરે-ફરે તે ખેચર ચકલા વિગેરે સ્પર્શન, રસન, ઘ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્ર (કાન)રૂપ પાચ ઇંદ્રિયવાળા જે જીવો તેને આઉટ્ટિ, પ્રમાદ, દર્પ અને કારણે કરીને મે હણ્યા હોય-તેનો વિનાશ કર્યો હોય તે સબધી મારુ દુકૃત મિથ્યા થાઓ[1] ૧૮

આઉટ્ટિ વિગેરેનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે—

"આઉટ્ટી એટલે ઉપેત્ય અર્થાત્ ઇરાદાપૂર્વક જાણીબૂઝીને હિંસા કરવી તે, દર્પ તે વલ્ગનધાવનાદિ-દોડવા વળગવાદિ વડે

---

૧ પચેદ્રિયમા માત્ર તિર્યચો જ કહેવાનુ કારણ એ છે કે નારક ને દેવો તો મનુષ્યથી મરણ પામતા નથી અને મનુષ્યના પ્રાણ વિનાશ કરવાનો બહુધા સભવ નથી તેથી જ એકના તિર્યચ પચેદ્રિય લીધા છે

હિંસા થાય તે, પ્રમાદ એટલે કદર્પાદિકથી હિંસા થાય તે અને કલ્પ તે કારણે હિંસા કરવી પડે તે

द्वितीयव्रतमाश्रित्याह—

હવે બીજા વ્રત સબંધી અતિચાર દોષ કહે છે —

ज कोहलोहभयहासपरवसेण मए विमूढेण ।
भासिअमसच्चवयण, त निंदे त च गरिहामि ॥१९॥

' ज कोहलोह०, यत् क्रोधलोभभयहास्यपरवशेन एतद्दोषपगभूतेन मया, उपलक्षणाच्चत्वार कषाया नोकषायाश्च नवापि ग्राह्या । मोहनीयकर्मपराभूतेनाज्ञेनेति भाषित जल्पित असत्यवचन मृषावादन शास्त्रविरुद्ध लोकविरुद्ध वा तत्पाप निन्दामि मनसा पश्चात्तापेन गर्हे च गुरुसाक्षिकमिति गाथार्थ' ॥ १९ ॥

ગાથાર્થ —ક્રોધ, લોભ, ભય અને હાસ્યના પરવશપણાએ કરીને-એ દોષોથી પરાભૂત થઇને મે જે કાઇ અસત્ય ઉચ્ચારણ-મૃષાવાદન શાસ્ત્રવિરુદ્ધ તેમ જ લોકવિરુદ્ધ કર્યું હોય, અસત્ય બોલ્યો હોઉં તેને હુ મનના પશ્ચાત્તાપવડે નિંદુ છુ અને ગુરુ સાક્ષીએ ગર્હું છુ (વિશેષ નિંદુ છુ) આમા ક્રોધ-લોભના ઉપલક્ષણથી ચારે કષાય અને ભય-હાસ્યના ઉપલક્ષણથી નવ નોકષાય ગ્રહણ કરવા, કારણ કે તે બધા અસત્ય બોલવામા કારણરૂપ હોય છે ૧૯

तृतीयव्रतमाश्रित्याह—

હવે ત્રીજા વ્રતના અતિચાર દોષ સંબંધી કહે છે —

जं कवडवावडेणं, मए परंवंचिऊण थेवंपि ।
गहिअं धणं अदिन्नं, तं निंदे तं च गरिहामि ॥२०॥

' जं कवडवावडेण, यत् कपटव्यापृतेन कूटभाषितकूटनेपथ्यादिपरावर्त्तनेन तत्करणेन मया परमन्यं वञ्चयित्वा दृष्टिमुष्टिव्यामोहनं स्तोकमपि रूपकादिमात्रमपि गृहीतं लातं धनं गणिमादिचतुर्भेदं अदत्तं अनर्पितं तत्पापं निन्दामि गर्हे चेत्यादि पूर्ववत् ।२०।

ગાથાર્થ —મેં જે કપટ વાપરવાવડે, ખોટું બોલવાવડે અથવા ખોટા વેષાદિ પરાવર્તન કરવાવડે પરને ઠગીને–દૃષ્ટિ મુષ્ટિના વ્યામોહમાં મુગ્ધ બનાવીને થોડા પણ એક રૂપીઆની કિંમત જેટલા પણ ગણિમધરિમાદિ ચાર પ્રકારના પદાર્થો (દ્રવ્ય) દીધા વિના (અદત્ત) લીધા હોય તથી લાગેલા પાપને હું નિંદુ છુ, ગર્હું છુ ૨૦

चतुर्थव्रतमाश्रित्याह—

હવે ચોથા વ્રત સંબંધી અતિચાર દોષ કહે છે —

दिव्वं व माणुसं वा, तेरिच्छं वा सरागहियएणं ।
जं मेहुणमायरिअं, तं निंदे तं च गरिहामि ॥२१॥

' दिव व माणुस ना० दिव्व देवतासम्बन्धि १, मनुष्य-सम्बन्धि मानुष २, तैरिश्च वा तिर्यग्सम्बन्धि ३, कृतकारितादि-भेदैः सरागहृदयेन कामरागतप्तचेतसा यन्मैथुन अब्रह्म स्त्रीपुसयो-योगे कुकर्मसेवन आचीर्णं तन्निन्दे तच्च गर्हे, इत्यादि पूर्ववत् ॥२१॥

ગાથાર્થ —દેવસંબંધી, મનુષ્યસંબંધી, ને તિર્યંચસંબંધી કૃતકારિતાદિ ભેદે કરીને સરાગ હૃદયવડે-કામરાગથી તપેલા ચિત્ત વડે જે મેં અબ્રહ્મ-સ્ત્રીપુરુષના યોગથી કરાતુ કુકર્મનુ (અબ્રહ્મનુ) સેવન કર્યું હોય તે સંબંધી દુષ્કૃતને હું નિંદુ છુ-ગર્હું છુ ૨૧

पञ्चमव्रतमाश्रित्याह—

હવે પાંચમા વ્રત સંબંધી કહે છે —

ज धणधन्नसुवन्नप्पमुहमि परिग्गहे नवविहे वि ।
विहिओ ममत्तभावो, त निंदे त च गरिहामि ॥२२॥

' ज धणधन्नसुवन्न० यत् धन गणिमादि, धान्य व्रीह्यादि, सुवर्णं हेम, एतदाद्ये परिग्रहे नवविधे नवप्रकारेऽपि, तत्र धन रौप्य १, धान्य २, क्षेत्र ३, वास्तु ४, रूप्य ५, सुवर्णं ६, कुप्य ७, द्विपद ८ चतुष्पद ९, एते नवभेदाः । एतद्गुणे परिग्रहे कृतो ममत्वभावस्तन्निन्दे, तच्च गर्हे, इत्यादि पूर्ववत् ॥ २२ ॥ मूलगुणानाश्रित्य प्रोक्तम् ॥

तपआचारमाश्रित्याह—

આ પ્રમાણે ચારિત્રાચારના અતિચાર કહ્યા, હવે તપાચારના કહે છે—

वाहिरमब्भितरय, तव दुवालसविह जिणुद्दिट्ठ ।
ज सत्तीए न कय, त निंदे तच गरिहामि ॥ २४ ॥

'बाहिरमब्भितरय०' लौकिकैरपि क्रियमाणत्वाद् बाह्य तप षोढा, जिनशासन एव क्रियमाणत्वादाभ्यन्तर षोढा, इति तपो द्वादशविध जिनोद्दिष्ट जिनप्रणीत यत् शक्त्या सामर्थ्यसम्भवे न कृत न कारित नानुमोदित, तन्निन्दे इत्यादि पूर्ववत् ॥ २४ ॥

ગાથાર્થ —બાહ્ય અને આભ્યતર એમ બે પ્રકારનો મળીને તપ બાર પ્રકારનો શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યો છે લૌકિકમા પણ જે તપ કરાય છે તે તપ બાહ્ય કહેવાય છે તેના છ પ્રકાર છે અને જે તપ જિનશાસનમા જ કરાય છે તે તપ આભ્યતર કહેવાય છે તેના પણ છ પ્રકાર છે એ બારે પ્રકારનો તપ છતી શક્તિએ ન કર્યો, ન કરાવ્યો, ન અનુમોદ્યો તે સબધી જે દોષ તેને નિંદુ છુ-ગર્હુ છુ ૨૪

वीर्याचारमाश्रित्याह—

હવે વીર્યાચાર સબધી દોષ કહે છે—

जोगेसु मुक्खपहसाहगेसु ज वीरिअ न य पउत्त ।
मणवायाकाएहिं, त निंदे तं च गरिहामि ॥ २५ ॥

'जोगेसु मुक्खपहसाहगेसु॰ योगेषु मनोवाक्कायलक्षणेषु मोक्षमार्गसाधकेषु मोक्षप्राप्तिकारणभूतेषु यद्वीर्यं पराक्रमलक्षण वीर्याचारप्रयोगरूप न प्रयुक्त मनोवाक्कायैः मनोयोगवचनयोग काययोगं कृत्वा तन्निन्द इत्यादि पूर्ववत् ॥२५॥

ગાથાર્થ —મોક્ષમાર્ગના સાધક–મોક્ષપ્રાપ્તિના કારણભૂત મન–વચન–કાયાના યોગને વિષે રહેલુ જે વીર્ય–પરાક્રમ–વીર્યાચારના પ્રયોગ રૂપ તેને મે મન–વચન–કાયાવડે ન પ્રયુજ્યુ હોય–તેને અનુસરતા કાર્યમા ન વાપર્યુ હોય તેથી લાગેલા દોષને હુ નિંદુ છુ–ગર્હુ છુ ૨૫

अतिचारालोचनद्वारमुक्त्वा व्रतोच्चारद्वारमाह—

અતિચાર આલોચનરૂપ પ્રથમ દ્વાર કહીને હવે બીજુ વ્રતો ચ્ચાર દ્વાર કહે છે—

पाणाइवायविरमणपमुहाइ तुम दुवालसवयाइ ।
सम्म परिभावतो, भणसु जहागहिअभगाइ ॥२६॥

'पाणाइवायविरमण॰ स्थूलप्राणातिपातविरमणप्रमुखाणि त्व द्वादश व्रतानि श्राद्धधर्मोचितानि मूलोत्तरगुणलक्षणानि सम्यग् मनसा परिभावयन् अङ्गीकुर्वन् भणस्व मुखेनोच्चर, यथागृहीत भङ्गानि तत्र भङ्गा द्विविधत्रिविधादयो ज्ञेया । द्वारम् २ ॥२६॥

ગાથાર્થ —સ્થૂળ પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ રૂપ બાર વ્રતોના

શ્રાદ્ધધર્મને ઉચિત મૂળોત્તર ગુણ લક્ષણ જે વ્રતો તેને તું સમ્યગ્ પ્રકારે મનવી ભાવતો સતો, અંગીકાર કરતો સતો સુખે કરીને ઉચ્ચાર કર, કે જે ભાગાવડે તે પ્રથમ ગ્રહણ કર્યા હોય તે પ્રમાણે ઉચ્ચાર અહીં દ્વિવિધ ત્રિવિધ વિગેરે ભાગા જાણવા ર૦

तृतीय द्वारमाह—

હવે ત્રીજું દ્વાર સર્વ જીવને ખમાવવા રૂપ કહે છે—

खामेसु सव्वसत्ते, खमेसु तेसिं तुम विगयकोवो ।
परिहरिअपुव्ववेरो, सव्वे मित्तत्ति चिंतेसु ॥ २७ ॥

' खामेसु० क्षमयस्व सर्वसत्त्वान् त्वमपि तेषु त्वम क्षान्ति कुरु क्षमावान् भव विगतकोप., उपलक्षणान्मुक्त' सर्वकषाय-रहित. सन् परिहृतपूर्ववैरः त्यक्तसमस्तवैरभाव , तान् सत्त्वान् मित्रानिति चिन्तय मनसा परिभावय द्वारम् ॥३॥ २७ ॥

ગાથાર્થ —તું સર્વ જીવોને ખમાવ અને તું પણ સર્વને ક્ષમા કર કોપ રહિત એટલે ક્ષમાવાન્ થા ઉપલક્ષણથી મુક્ત સર્વ કષાયરહિત-પૂર્વ વૈર જેણે સર્વે પરિહર્યા છે-સમસ્ત વૈર ભાવ જેણે તજ્યો છે એવો થયો સતો સર્વ જીવ મારા મિત્ર છે એમ ચિંતન-મનવડે વિચાર કર ૨૭

चतुर्थद्वारमाह—

હવે ચોથું અઢાર પાપસ્થાનકો તજવારૂપ દ્વાર કહે છે—

पाणाइवाय १ मलिअ २,चोरिक्क३ मेहुण४दविणमुच्छ५
कोह६माण७माय८, लोभ९पिज्ज१०तहा दोसं११ ।२८।

कलह१२अब्भक्खाण१३,पेसुन्न१४रइअरइसमाउत्त १५
परपरिवाय१६मायामोस १७ मिच्छत्तसल्लं च १८॥२९॥

वोसिरसु इमाइं, मुक्खमग्गसंसग्गविग्घभूआइं ।
दुग्गइनिबंधणाइं, अठारस पावठ्ठाणाइं ॥ ३० ॥

'पाणाइवाइमलिअ०' प्राणातिपात व्युत्सृजेत्युत्तरगाथया क्रियासम्बन्ध, अलीक मृषाभाषण, चौर्यमदत्तादान, मैथुनम ब्रह्मसेवन द्रविणमूर्छा परिग्रहममता, क्रोध कोप, मानमहङ्कारलक्षण, माया परवञ्चनात्मिका, लोभमिच्छाभिवृद्धि, प्रेम अभिष्वङ्गरूप तथा द्वेषमप्रीत्यात्मक वस्तु निन्दास्वरूपम् ॥२८॥

'कलह०' कलह मिथो राटिकरण, अभ्याख्यान परस्यासमदोषारोपण, पैशून्य चाटिका परस्य, रत्यरतिभ्या समायुक्त महित इष्टे वस्तुनि रतिस्तद्विपरीतेऽरतिरित्येकमेव, परस्य परिनिन्दन परपरिवाद अवर्णवादजल्पन, मायया मृषाजल्पन मायामृषा ता, मिथ्यात्व शल्यमिव शल्य मिथ्यात्वशल्य, च समुच्चये ।२९।

'वोसिरसु०', व्युत्सृज त्यज इमानि पूर्वोक्तस्वरूपाणि, मोक्षस्य मार्गो ज्ञानादिस्तस्य ससर्ग ससेवन, तत्र विघ्नभूता न्यन्तरायकारणानि एतेषु सत्सु तदप्राप्ते दुर्गतिनरकादिस्तस्या निबन्धनानि मूलकारणानि अष्टादशापि पापस्थानकानि तानि त्व प्रत्येक व्युत्सृजेति क्रियासम्बन्ध ॥ द्वारम् ४ ॥ ३० ॥

૧ પ્રાણાતિપાત (જીવહિંસા), ૨ અલીક (મૃષાભાષણ), ૩ ચૌર્ય (અદત્તાદાન), ૪ મૈથુન (અબ્રહ્મસેવન), ૫ દ્રવ્ય મૂર્છા (પરિગ્રહ મમતા), ૬ ક્રોધ (કોપ), ૭ માન (અહંકાર), ૮ માયા (પરવંચનરૂપ), ૯ લોભ (ઇચ્છાની અભિવૃદ્ધિ), ૧૦ પ્રેમ (અભિષ્વંગ-રાગ), ૧૧ દ્વેષ (અપ્રીતિરૂપ-વસ્તુનિંદારૂપ), ૧૨ કલહ (અંદર અંદર કલેશ કરવો તે), ૧૩ અભ્યાખ્યાન (અન્યને કલંક આપવું તે), ૧૪ પૈશૂન્ય (અન્યની ચાડી ખાવી તે), ૧૫ રતિ ને અરતિવડે યુક્ત ઈષ્ટ વસ્તુમાં રતિ (પ્રીતિ) કરવી અને અનિષ્ટ વસ્તુમાં અરતિ (અપ્રીતિ) કરવી તે, એ બંનેને એક સ્થાન જાણવું, ૧૬ પરપરિવાદ (પારકા અવર્ણવાદ બોલવા તે), ૧૭ માયામૃષા (કપટવડે અસત્ય બોલવું તે), ૧૮ મિથ્યાત્વ-રૂપ શલ્ય તે મિથ્યાત્વશલ્ય આ ઉપરોક્ત સ્વરૂપવાળા ૧૮ પાપ સ્થાનક ત્યજ, કારણ કે તે મોક્ષમાર્ગ જે જ્ઞાનાદિ તેનો સંસર્ગ જે સંસેવન તેમાં વિઘ્નભૂત-અંતરાય કરનારા છે કારણ કે એ પાપસ્થાનકો સતે તેની-મોક્ષમાર્ગની અપ્રાપ્તિ છે, વળી તે દુર્ગતિ જે નરક તિર્યંચાદિ તેના નિબંધન-મૂળ કારણભૂત છે, તેથી પ્રત્યેકને બુદ્ધિપૂર્વક તજી દે ૨૮-૨૯-૩૦

चतुःशरणरूप पञ्चम द्वारमाह—

હવે ચાર શરણ કરવારૂપ પાંચમું દ્વાર કહે છે —

પ્રથમ અરિહંતના શરણ માટે આ ગાથા આ પ્રમાણે —

चउतीसअइसयजुआ, अट्ठमहापाडिहेरपडिपुन्ना ।
सुरविहिअसमोसरणा, अरहंता मज्झ ते सरणं ॥३१॥

चउविहकसायचत्ता, चउवयणा चउप्पयारधम्मकहा।
चउगइदुहनिद्दलणा, अरहंता मज्झ ते सरणं ॥३२॥
जे अट्ठकम्ममुक्का, वरकेवलनाणमुणिअपरमत्था ।
अट्ठमयट्ठाणरहिआ, अरहंता मज्झ ते सरणं॥३३॥
भवखित्ते अरुहंता, भावारिप्पहणणे अरिहंता ।
जे तिजगपूअणिज्जा, अरहंता मज्झ ते सरणं ।३४।

'चउतीसअइसयजुआ॰ महोत्थादिचतुस्त्रिंशदतिशययुता, अशोकाद्यष्टमहाप्रातिहार्यप्रतिपूर्णा, तत्र प्रातिहार्याणि तीर्थंकृता केवलोत्पत्ते सदा भवन्त्येव, सुरनिहितसमवसरणा तत्र समवसरण वप्रत्रयादिसामग्रीक कादाचित्कमेव भवतीति । अर्हन्ति त्रिभुवनकृता पूजामित्यर्हन्तोऽतीतानागतवर्तमानकालभाविनस्ते मम शरण भवन्त्विति गम्यम् ॥ ३१ ॥

'चउविहकसायचत्ता॰ त्यक्तचतुर्विधकषाया., उपलक्षणान्नोकषायाणामपि त्याग, क्तान्तस्य परनिपात' प्राकृतत्वात् । चतुर्वदनाश्चतूरूपधारिण समवसरणे देवविकुर्वितरूपत्रयसद्भावात् । दानादिचतु.प्रकारधर्मकथाकथका योजननीहारिण्या वाण्या धर्मोपदेशदानेन लोकोपकारिण नरकादिचतुर्गतिदु.ख नितरा दलयन्ति चूर्णयन्ति भव्याना ये ते तथा । एवविधा उक्तविशेषणा अर्हन्तस्ते मम शरण भवन्त्विति शब्दार्थः ॥३२॥

'जे अट्ठकम्ममुक्का०' ये अर्हन्तो ज्ञानावरणाद्यष्टकर्ममुक्ताः मूलप्रकृतित उत्तरप्रकृतितश्च वरकेवलज्ञानेन सर्वोत्तमज्ञानेन, उपलक्षणात्केवलदर्शनेनापि ज्ञाता सकलजीवाजीवादिपदार्था यैस्ते तथा, जात्याद्यष्टविधमदस्थानरहिता, उपलक्षणान्माया-स्थानादिपरिग्रहः, एवंविधा अर्हन्तो मम शरणं भवन्त्विति गम्यम् ॥ ३३ ॥

'भवखित्ते अरुहंता०' भवन भव' संसार' स एव क्षेत्र जन्तूना उत्पत्तिस्थान तत्रारुहन्तः पुनर्भवमप्राप्नुवन्त इति अरुहन्त' । १ । भावारयो रागद्वेषादयस्तेषा प्रहननेन मूलतो विनाशनेन अरीणा हन्तारस्ते अरिहन्तार । २ । ये च जगत्त्रयस्य जगत्त्रयवासिलोकसमूहस्य पूजनीया अर्चनयोग्या', एवंविधा अर्हन्त इत्यादि पूर्ववत् । उक्त प्रथमशरणम् । १ ।॥ ३४ ॥

ગાથાર્થ —"ચોત્રીશ અતિશય સંયુક્ત, અશોકવૃક્ષાદિ આઠ મહાપ્રાતિહાર્યથી પરિપૂર્ણ, (તીર્થંકર કેવળજ્ઞાન પામે ત્યારથી જે નિરંતર સાથે જ હોય તે પ્રાતિહાર્ય કહેવાય છે) દેવોએ કર્યું છે સમવસરણ જેને માટે તે (આ સમવસરણ ત્રણ ગઢ વિગેરેથી સમલંકૃત હોય છે તે કવચિત્ જ હોય છે) અને જે ત્રણ ભુવનની કરેલી પૂજાને યોગ્ય છે એવા અતીત, અનાગત અને વર્તમાનકાળ ભાવી જિનેશ્વરો તે મને શરણભૂત થાઓ. ૩૧

ચાર કષાયથી અને ઉપલક્ષણવડે નોકષાયોથી પણ મુક્ત (રહિત), ચાર મુખવાળા (સમવસરણમા પૂર્વદિશાએ પ્રભુ

પોતે બિરાજે છે અને બીજી ત્રણ દિશાએ દેવો તેમની જેવા પ્રતિબિંબો રચે છે તેથી ચાર વદનવાળા કહેવાય છે), દાનાદિ (દાન, શીલ, તપ ને ભાવરૂપ) ચાર પ્રકારના ધર્મને કહેનાર, એક યોજન પર્યંત વિસ્તાર પામતી વાણીવડે દેશના-ધર્મોપદેશ દેવાથી લોકોના ઉપકારી અને ભવ્ય જીવોના નરકાદિ ચાર ગતિના દુઃખોને અત્યંત રીતે દળી નાખનારા-ચૂર્ણ કરી નાખનારા-નાશ પમાડનારા એવા અર્હંત મને શરણભૂત થાઓ ૩૨

વળી જે અર્હંતો જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ કર્મથી મુક્ત એટલે મૂળપ્રકૃતિ અને ઉત્તરપ્રકૃતિથી રહિત, તથા શ્રેષ્ઠ કેવળજ્ઞાનવડે તેમ જ ઉપલક્ષણથી કેવળદર્શનવડે જીવાજીવાદિ પદાર્થોના જ્ઞાતા તથા જાત્યાદિ આઠ પ્રકારના મદસ્થાન રહિત ઉપલક્ષણથી માયા સ્થાનાદિકથી પણ મુક્ત એવા અરિહંત મને શરણભૂત હો ૩૩

ભવ જે સંસાર તદ્રૂપ જે ક્ષેત્ર-જીવોનું ઉત્પત્તિસ્થાન તેમાં નહીં ઉગનારા એટલે પુનર્ભવને નહીં પામનારા તેથી અરુહંત અને રાગાદિ ભાવશત્રુ તેને હણવાવડે-મૂળથી વિનાશ કરવાવડે શત્રુને હણનારા તે અરિહંત તેમ જ ત્રણ લોકવાસી લોકસમૂહના-દેવ તથા મનુષ્યાદિના પૂજનીય-અર્ચન યોગ્ય હોવાથી અર્હન્ત એવા ત્રણ પ્રકારના સાર્થક નામવાળા શ્રી અરિહંત-તીર્થંકરો મને શરણભૂત હો ૩૪

द्वितीय शरणमाह--

હવે બીજા સિદ્ધ ભગવંતના શરણ માટે ચાર ગાથા કહે છે —

तरिऊण भवसमुद्दं, रउद्ददुहलहरिलक्खदुल्लंघं ।
जे सिद्धसुहं पत्ता, ते सिद्धा हुंतु मे शरणं ॥ ३५ ॥

जे भंजिऊण तवमुग्गरेण, निविडाइ कम्मनिअलाइं।
सपत्ता मुक्खसुह, ते सिद्धा हुंतु मे सरण ॥ ३६ ॥
झाणानलजोगेण, जाओ निद्दड्ढसयलकम्ममलो ।
कणग व जाण अप्पा, ते सिद्धा हुंतु मे सरण ॥ ३७ ॥
जाण न जम्मो न जरा, न वाहिणो न मरण न वा वाहा।
न य कोहाइकसाया, ते सिद्धा हुंतु मे सरण ॥ ३८ ॥

'तरिऊण भवसमुद्द० तीर्त्वा भवसमुद्र संसारसागर रौद्राणि भयङ्कराणि यानि दुःखानि तान्येव लहर्यस्तासा लक्षाणि तैर्दुर्लङ्घयो दुराक्रमणीयस्त तथा। ये सिद्धा निष्ठितार्था' प्राणिनस्तेषा सुखमनिर्वृतिरूपं प्राप्ता' ते सिद्धा भवन्तु मम शरण, अनर्थप्रतिघातकारणम् ॥ ३५ ॥

'जे भंजिऊण तवमुग्गरेण० ये भक्त्वा चूर्णीकृत्य क्षपयित्वेत्यर्थः । बाह्याभ्यन्तरभेदभिन्नतपोमुद्गरेण निकाचितान्यपि घनघात्यादिकर्मनिगडानि आठीलेति लोकोक्त्या सप्राप्ता मोक्षसुख अपुनर्भवस्वरूप, ते सिद्धा भवन्तु मम शरणमिति ॥ ३६ ॥

झाणानलजोगेण० ध्यान शुक्लध्यान तदेवानलो वह्निस्तस्य योगेन तद्बलेन जात उत्पन्नः निर्दग्धसकलकर्ममलः, तत्र कर्माणि ज्ञानावरणीयादीनि तान्येव मलो जात्यसुवर्णमिव येषामात्मा जीव अततीत्यात्मा, ते सिद्धा इत्यादि पूर्ववत् ॥ ३७ ॥

जाण न जम्मो न जरा० येषा सिद्धाना न जन्म न पुनर्भवः, न जरा वयोहानिरूपा, न व्याधय क्षुधाजीर्णाद्या', न मरण प्राणत्याग , न वा बाधा मिथ. सङ्कीर्णताया हस्तपादादिभञ्जन, च पुनरर्थे क्रोधादय क्रोधा, उपलक्षणाच्चोक्पाया अपि नपा न भवन्ति त सिद्धा इत्यादि पूर्ववत् । द्वितीय शरणम् ॥ ३८ ॥

ગાથાર્થ —રૌદ્ર એટલે ભયંકર એવા જે દુ ખો તદ્રૂપ લાખો લહરીઓ-તરંગો તેનાવડે દુર્લધ્ય-દુરાક્રમણીય એવા સંસારસમુદ્રને તરીને જે સિદ્ધોના-નિષ્ઠિતાર્થ પ્રાણીઓના અવિચ્યુતિ-નહીં નાશ પામનાર એવા સુખને પામેલા છે તે સિદ્ધો મને શરણભૂત અનર્થપ્રતિઘાતના કારણરૂપ હો ૩૫

બાહ્ય આભ્યંતર ભેદવાળા તપરૂપ મુદ્ગર વડે નિકાચિત એવી ઘનઘાતિ વિગેરે કર્મરૂપ બેડીને ભાંગી નાખીને-ચૂર્ણ કરી નાખીને-બનાવીને જે મોક્ષસુખને-અપુનર્ભવ સ્વરૂપને પામ્યા છે તેવા સિદ્ધો મને શરણભૂત હો ૩૬

શુકલધ્યાનરૂપ અનલ જે અગ્નિ તેના પ્રભાવડે કરીને સર્વ કર્મરૂપ મળ જેણે બાળી નાખ્યો છે-જ્ઞાનાવરણીયાદિ જે કર્મ તદ્રૂપ મળને દૂર કર્યો છે તેથી જાત્યસુવર્ણની જેવો જેનો આત્મા નિર્મળ થયો છે એવા સિદ્ધો મને શરણભુત હો ૩૭

જે સિદ્ધોને જન્મ નથી-ફરીને આ સંસારમાં ઉપજવું નથી, વયની હાનિરૂપ જરા જેમને નથી, ક્ષુધા અજીર્ણાદિ વ્યાધિઓ જેને નથી, મરણ-પ્રાણનો ત્યાગ જેને નથી અને બાધા સંકડાશને લઈને અંદર અંદર ભીંસાવાથી હાથપગને ભાગનારૂપ જેને નથી

અને જેને ક્રોધાદિ ચારે પ્રકારના કષાયો નથી-ઉપલક્ષણથી નોકષાયો પણ નથી એવા સિદ્ધો મને શરણભૂત હો ૩૮

तृतीय शरणमाह—

હવે ત્રીજા સાધુના શરણ સબંધી ચાર ગાથા કહે છે —

काउ महुअरावित्ति, जे बायालीसदोसपरिसुद्ध ।
भुजति भत्तपाण, ते मुणिणो हुतु मे सरण ॥३९॥
पचिंदियदमणपरा, निज्जिअकदप्पदप्पसरपसरा ।
धारंति बभचेर, ते मुणिणो हुतु मे सरण ॥४०॥
जे पचसमिइसमिआ, पचमहव्वयभरुव्वहणवसहा ।
पचमगइअणुरत्ता, ते मुणिणो हुतु मे सरण ॥४१॥
जे चत्तसयलसगा, सममणितणमित्तसत्तुणो धीरा ।
साहति मुक्खमग्ग, ते मुणिणो हुतु मे सरण ॥४२॥

'काउ महुअरवित्ति॰ कृत्वा' जहा दुमस्स॰ इत्यादि-विधिना सूत्रोक्ता मधुकरवृत्तिं ये मुनयो द्वाचत्वारिंशद्दोषवर्जनात् सामस्त्येन शुद्ध तत्र १६ उद्गमदोषा १६ उत्पादनादोषा. १० एषणादोषा, एतषा वर्जनेन निर्दोषमित्यर्थ । अभ्यव-हरन्ते मडलीदोषान् पश्चापि वर्जयन्तो भक्तमोदनादि पान सौवी-

रादि च ते मुनय साधव' भवन्तु मे शरण दुर्गतिगमननिवारणकारणम् ॥ ३९ ॥

पचिंदियदमणपरा० पञ्चेन्द्रियाणा स्पर्शनादीना दमन तत्त द्विपयत्यागस्तत्र परास्तत्परा ये मुनय , इति प्राक्तनगाथात । निर्जितो निराकृत कन्दर्पस्य ये दर्पप्रधाना' शरा वाणा स्त्रीदृष्टिप्रमुखास्तेषा प्रसरो विस्तारो येस्ते तथा । दधते प्रतिपालयन्ति ब्रह्मचर्यं चतुर्थमहाव्रत, ते मुनय इत्यादि पूर्ववत् ॥ ४० ॥

' जे पचसमिइसमिआ० ये ईर्यादिपञ्चसमितिभि समिता' सम्यक् तत्प्रवृत्तिपु निपुणा पञ्चसख्यानि महाव्रतानि तेषा प्रति पालनरूपो भर इव भरस्तस्योद्वहने वृपभा इव वृपभास्ते तथा । पञ्चमी गतिर्मोक्षलक्षणा तस्यामनुकूलतया रक्तास्तदर्थिन इति । ते मुनय इत्यादि पूर्ववत् ॥ ४१ ॥

' जे चत्तसयलसगा० ये मुनयस्त्यक्तसमस्तसङ्गा' तत्र सङ्गरुयादिपु परिचय , समसणितणमित्रशत्रव तत्र मणय चन्द्रकान्ताद्या तृणमित्रशत्रव प्रतीता , एतेपु समा मनोभावा भिष्वङ्गाद्यभावात्। धीरा अविचलप्रतिज्ञा साधयन्ति मोक्षमार्गं ज्ञानादिरत्नत्रयरूप ते मुनय इत्यादि पूर्ववत् ॥ ४२ ॥

ગાથાર્થ —' જહ દુમસ્સ પુપ્ફેસુ ' ઇત્યાદિ દશવૈકાલિક સૂત્રની ગાથામા કહ્યા પ્રમાણે જે મુનિ મધુકરની જેવી વૃત્તિએ કરીને બેતાળીશ દોષ વર્જવાથી સમસ્ત પ્રકારે શુદ્ધ (નિર્દોષ) એવા આહારને, માડળીના પાચ દોષને પણ વર્જીને વાપરે છે–

ઓદનાદિ અક્તનુ ભોજન તથા નોવિરાદિ જળનુ પાન કરે છે તે મુનિઓ-સાધુઓ મને શરણભૂત (દુર્ગતિગમન નિવારણના કારણભૂત) થાઓ ૩૯ અહીં બેતાળીશ દોષ ૧૬ ઉદ્દગમ દોષ, ૧૬ ઉત્પાદના દોષ ને ૧૦ એષણા દોષ મળીને સમજવા (આ દોષો અહીં ગ્રંથ વધી જવાના કારણથી વિસ્તારથી લખ્યા નથી)

જે મુનિઓ સ્પર્શનાદિ પાચ ઇંદ્રિયોના દમનમા-તે ત ઇંદ્રિયોના વિષયના ત્યાગમા તત્પર હોય, કંદર્પ જે કામદેવ તેના દર્પ પ્રધાન જે સ્ત્રીદષ્ટિપ્રમુખ બાણો તેના પ્રસારને-વિસ્તારને રુંધનારા-રોકનારા હોય તથા જે બ્રહ્મચર્યરૂપ ચોથા મહાવ્રતને પાળનારા હોય તે મુનિઓ મને શરણભૂત હો ૪૦

જે ઇર્યાદિ પાચ સમિતિએ સમિત-સમ્યક્ પ્રકારની તેની પ્રવૃત્તિમા નિપુણ, પાચ મહાવ્રતોના પ્રતિપાલનરૂપ જે ભાર તેને વહન કરવામા વૃષભની જેવા વૃષભ અર્થાત્ સમર્થ અને પાચમી ગતિ જે મોક્ષ નામની તેની અનુકૂળતામા રક્ત-તને પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયત્નમા તત્પર એવા જે મુનિઓ તે મને શરણભૂત હો ૪૧

જે મુનિઓ સ્ત્ર્યાદિ સમસ્તના પરિચય રૂપ જે સગ તેને તજનારા, મણિ અને તૃણ તેમ જ શત્રુ ને મિત્ર તેમા સમભાવવાળા અભિષ્વગાદિના અભાવવાળા અને ધીર-અવિચળ પ્રતિજ્ઞાવાળા થઇને મોક્ષમાર્ગના સાધનારા છે તે મુનિઓ મને શરણભૂત હો ૪૨

चतुर्थं शरणमाह—

હવે ચોથા ધર્મના શરણ માટે ચાર ગાથા કહે છે—

जो केवलनाणदिवायरेहिंतित्थकरेहि पन्नत्तो।
सवजगज्जीवहिओ, सो धम्मो होउ मह सरण ॥४३॥

कल्लाणकोडिजणणी, जत्थअणत्थप्पवधनिद्दलणी ।
वन्निज्जइ जीवदया, सो धम्मो होउ मम सरण ॥४४॥

जो पावभरकत, जीव भीममि कुगइकूवमि ।
धारेइ निवडमाण, सो धम्मो होउ मह सरण ॥४५॥

सग्गापवग्गपुरमग्गलग्गलोआण सत्थवाहो जो ।
भवअडविलघणखमो, सो धम्मो होउ मह सरण४६

'जो कवलनाणदिवायरेहिं०' य श्रीधर्म, केवलज्ञानेन विशेषज्ञानोपयोगेन दिवाकरा इव दिवाकरा सूर्यास्तैरतीतादिभेदभिन्नै तीर्थं चतुर्विध, श्रमणसङ्घ प्रथमगणधरो वा तत्करणशीलास्तीर्थंकरास्तै प्रज्ञप्त प्ररूपित । सर्वेषा जगज्जीवानामेकेन्द्रियादीना हितो हितकृत् सम्यक्प्ररूपणप्रतिपालनादिभि स धर्म' भवतु मम शरण त्राणमिति तत्र दुर्गतिप्रपतत्प्राणिधारणाद्धम उच्यत, इति धर्म श्रुतचारित्ररूपो ज्ञेय ॥ ४३ ॥

'कल्लाणकोडिजणणी०' कल्याणाना द्रव्यभावभेदभिन्नाना कोटय शतलक्षप्रमाणास्तामा जननी उत्पादयित्री, एवविधा । यत्र धर्मे अनर्थानामकल्याणाना प्रबन्धास्सन्तानपरपरा, तेषा निर्दलनी समूलमुन्छेत्री वर्ण्यते प्रशस्यत आचार्यादिभि, जीव दया प्राणिरक्षण स धर्म इत्यादि प्राग्वत् ॥ ४४ ॥

'जो पावभरकत० य' पापभरेणाक्रान्त पापभारभारित जीन प्राणिन भीमे भयङ्करे नरकतिर्यगादिकूपे महागर्त्ते धारयति अवलम्बयति निपतन्त प्राणिनमिति। स धर्म इत्यादि प्राग्वत् ।४५।

मग्गापवग्ग० स्वर्ग ऊर्ध्वलोकः, अपनर्गो मोक्षस्तावेव पुरे नगरे तयोर्मार्ग पन्थाः तत्र लग्नास्तस्मिन्प्रवृत्ता ये लोका भव्यप्राणिनस्तेपा सार्थवाह इव सार्थवाहो मार्गविघ्नोपहन्ता यो धर्म , भव ससारः स एवाटवी अरण्य तस्या लङ्घनमतिक्रमण तत्र क्षमोऽर्थाजीवाना स धर्म इत्यादि पूर्ववत् । द्वारम् ॥ ५ ॥ ४६ ॥

ગાથાર્થ —જે ધર્મ કેવળજ્ઞાન (સર્વોત્કૃષ્ટ જ્ઞાન) વડે દિવાકર (સૂર્ય) સમા તીર્થંકરે એ કહેલો હોય–અહીં અતીત અનાગત, વર્તમાન કાળવર્તી ત્રણે પ્રકારના તીર્થંકરો લેવા તીર્થ એટલે શ્રમણાદિ ચાર પ્રકારનો સઘ અથવા પ્રથમ ગણધરને કરનારા એટલે સ્થાપનારા તેને તીર્થંકર કહીએ તેમણે કહેલો, એકેદ્રિયાદિ સર્વ જીવોનો સમ્યક્ પ્રરૂપણા તથા પ્રતિપાલનાદિક વડે હિત કરનારો તે ધર્મ મને શરણભૂત હો ૪૩ અહીં દુર્ગતિમા પડતા પ્રાણીઓને ધારી ગણવાથી ધર્મ શ્રુતચારિત્રરૂપ કહેવાય છે એમ સમજવુ

જે ધર્મમા ક્રોડાગમે કલ્યાણને ઉત્પન્ન કરનારો–ઉપજાવનારી દ્રવ્યભાવરૂપ દયા વર્ણવેલી હોય, તેમ જ જે ધર્મમા ક્રોડાગમે અનર્થોના પ્રબધો–સતાનપરપરા તેને દળી નાખનારી દયા પ્રરૂપેલી હોય, આચાર્યાદિકોએ જેનુ સ્વરૂપ વિસ્તારથી કહેલુ હોય તે ધર્મ મને શરણભૂત હો ૪૪

જે ધર્મ પાપરૂપ ભાગ્વડે ભારેલા-આઘાત થયેલા જીવોને ભયંકર એવા નરકતિર્યગાદિ કુગતિ કૂપમા-મોટા ખાડામા પડતા ધારી રાખે છે અવલંબનભૂત થાય છે-પડતા દેતો નથી તે ધર્મ મને શરણભૂત હો ૪૫

જે ધર્મ સ્વર્ગ જે ઊર્ધ્વ લોક (દેવલોક) તથા અપવર્ગ જે મોક્ષ તે બન્ને પ્રકારના પુર જે નગર તેનો માર્ગ જે પથ, તે માર્ગે ચાલવા માટે તત્પર થયેલા ભવ્ય પ્રાણીઓને સાર્થવાહ તુલ્ય માર્ગના ભયને હણનાર તથા સંસાર રૂપ જે અટવી તેનુ ઉલ્લંઘન કરાવવામા સમર્થ હોય તે ધર્મનુ મને શરણ હો ૪

दुष्कृतगर्हाद्वारमाह—

આ પ્રમાણે ચાર શરણ સ્વીકારવા રૂપ પાચમુ દ્વાર કહ્યુ હવે દુષ્કૃત્યની ગર્હા-નિંદા કરવારૂપ છઠ્ઠુ દ્વાર ચાર ગાથાવડે કહે છે —

एव चउह्न सरण पवन्नो, निव्विन्नचित्तो भव-चारगाओ । ज दुक्कड किंपि समक्खमेसिं, निंदामि सव्वपि अह तमिहिं ॥ ४७ ॥

'एव चउह्न०' एव अमुना प्रकारेण चतुर्णां अर्हदादीना शरण प्रपन्न सन् निर्विण्ण निर्वेदमापन्न चित्त मनो यस्य स तथा, कुत'? भव ससार स एव चारको गुप्तिगृह, तस्मात् यत् दुष्कृत दुष्ट समाचीर्णं मयेति । किञ्चिदपि स्वल्पमपि समक्ष ससाक्षि यथा स्यात्तथा, एषामर्हदादीनामिति । निन्दामि सर्वमपि ऐहिक पार-त्रिक चाऽहमिति तत् इदानीमस्मिन् प्रस्तावेऽन्तकाललक्षणे ।४७।

ગાથાર્થ —ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ચાર શરણુને અગીકાર કરનારો હુ કે જેનુ મન આ મસારરૂપ જે બદીખાનુ (ગુપ્તિ-ગૃહ) તેનાથી ઉદ્વિગ્ન થયેલુ છે-નિર્વેદને-ખેદને પામેલુ છે તે અરિહતાદિ ચારેની સમક્ષ જે કાઇ નાનુ યા મોટુ દુષ્કૃત્ય કર્યું હોય-આચર્યું હોય આ ભવ સબધી કે પરભવ-પાછળના ભવ સબધી તે સર્વને અત્યારે-અતકાળ સમયે નિદુ છુ ૪૭

ज इत्थ मिच्छत्तविमोहिएण,मए भमतेण कय कुतित्थ मणेण वायाइ कलेवरेण,निंदामि सव्व पि अह तमिह्नि

' ज इत्थमिच्छत्तविमोहिएण० यत् अत्र भवे उपलक्षणात्प रत्रापि मिथ्यात्वमाभिग्रहिकादि तेन विमोहितेन मूढेन मया भ्रमता इतस्ततः पर्यटता कृत आराधित कुतीर्थं हरिहरादिकुदव-स्थान मनसा वचसा कायेन च उपलक्षणात् कारित, अनुमत, अन्येषामुपदिष्ट च। तन्निन्दामि इत्यादि पूर्ववत् ॥ ४८ ॥

ગાથાર્થ —અભિગ્રહિકાદિ મિથ્યાત્વોથી મોહિત થયેલા મે મૂઢે આ સસારમા આમતેમ ભટકતા આ ભવે અને ઉપલક્ષણથી પરભવે પણ જે કાઈ કુતીર્થ-હરિહરાદિ કુદેવના સ્થાન તેની આરાધના મનથી, વચનથી કે કાયાથી કરી હોય, ઉપલક્ષણથી કરાવી હોય, અનુમોદી હોય કે બીજાને ઉપદેશી હોય તે સર્વને હુ નિદુ છુ ૪૮

पच्छाइओ ज जिणधम्ममग्गो, मए कुमग्गो

पयडीकओ ज।जाओ अह ज परपावहेऊ, निंदामि सव्वपि अह तमिहिं॥ ४९ ॥

' पच्छाइओ ज जिणधम्म० प्रच्छादित उन्मार्गप्ररूपणया प्रच्छन्नीकृत । यत् जिनधर्ममार्गो ज्ञानदर्शनचारित्ररूप मया कुमार्ग स्नानयागहोमादि प्रकटीकृतो लोकाना पुरत इति गम्य यत् जातोऽह यत् परेषा पापहेतुर्मिथ्यात्वाविरत्यादिसेवनेन प्रसङ्गदोषापत्त्या निन्दामीत्यादि पूर्ववत् ज्ञेयम् ॥ ४९ ॥

ગાથાર્થ —મે આ ભવમા કે પરભવમા જૈનધર્મનો માર્ગ જ્ઞાન–દર્શન–ચારિત્રાદિ રૂપ તેનુ ઉન્માર્ગપ્રરૂપણાદિવડે પ્રચ્છાદન–આચ્છાદન કર્યું હોય–તેને ઢાકી દીધો હોય અને સ્નાન યાગ–હોમાદિ જે કુમાર્ગ તેનુ મે જે પ્રકટીકરણ કર્યું હોય–લોક પાસે તેની પ્રરૂપણા કરી હોય તેવી હુ જે અન્ય જીવોને મિથ્યાત્વ, અવિરતિ વિગેરેના સેવનરૂપ પાપના કારણભૂત પ્રસગદોષાદિ વડે થયો હઉં ત સવ પાપને અત્યારે હુ નિંદુ છુ ૪૯

जताणि ज जतुदुहावहाइ, हलउक्खलाईणि मए कयाइ । ज पोसिअ पावकुडुवय च, निंदामि सव्वपि अह तमिहिं॥ ५० ॥

' जताणि ज जतुदुहा० यन्त्राणि पापोपकरणानि यत् जन्तूना प्राणिना दु खानि मारणकुट्टनरुडनादीनि ते आवहन्ते

ददते यानि तानि, तथा हलोदूखलादीनि तत्र हल उदूखलो धान्यकंडनक्षेपणस्थान तदादीनि मया कृतानि कारितानि अनुमतानि स्वार्थे परार्थे वा इति गम्यम् । यत्पोषित अन्नपानादिदानेन पापहेतुकुटुम्बक पुत्रकलत्रस्वजनपरिजनादि रागद्वेषाद्याकुलितेन च. पुनरर्थे । निन्दामीत्यादि पूर्ववत् । द्वारम् । ६ ॥५०॥

ગાથાર્થ —પ્રાણીઓને દુ ખના કારણભૂત યન્ત્રો પાપોપકરણો કે જે પ્રાણીઓને મારણ, કુટ્ટન, ખ ડનાદિના ઉપયોગમા આવે છે તેના હળ અને ઉદૂખળ-હળ જમીનને ખોદનાર અને ઉદૂખળ ધાન્યને ખડન ક્ષેપણ કરનાર ઇત્યાદિ અધિકરણો મે જે મારે માટે કે અન્યને માટે કર્યા હોય, કરાવ્યા હોય કે અનુમોદ્યા હોય તે સર્વને તેમ જ પાપના હેતુભૂત કુટુબ- સ્ત્રી પુત્ર સ્વજન પરિજનાદિ તેનુ રાગદ્વેષાદિવડે આકુલિત ચિત્તવાળા થઇને અન્ન પાનાદિ વડે પોષણ કર્યુ હોય તે સર્વ દુષ્કૃત્યને હુ નિદુ છુ ૫૦

सुकृतानुमोदनाद्वारमाह—

આ પ્રમાણે છઠ્ઠુ દ્વાર દુષ્કૃતનિદારૂપ કહ્યુ હવે સાતમુ સુકૃતની અનુમોદનારૂપ દ્વાર ચાર ગાથાવડે કહે છે —

जिनभवणबिंबपुत्थयसंघसरूवाइँ सत्तखित्तीए ।
जं ववि‍अं धणवीअ, तमह अणुमोअए सुकयं ॥५१॥

' जिनभवणबिंबपुत्थय० जिनप्रासादो जिनभवन १, तस्य करण कारापण च । जिनबिम्ब जिनप्रतिमा २, पुस्तक सिद्धान्तो-

पकरण ३, साधु ४ साध्वी ५ श्रावक ६ श्राविका ७ रूपमष्ट, एतद्‌रूपाया सप्तक्षेत्र्या भवेति गम्यम्। यदुप्त धन द्रव्य तदेव धर्मवृद्धिहेतुत्वाद्बीजमिव बीज तदहमनुमोदयामि प्रशमनया वृद्धि नयामि सुकृत पुण्यकार्यमिति ॥ ५१ ॥

ગાથાર્થ —જિનપ્રાસાદ (જિનભવન), તરૂ ઋદ્ધ ને ૧ વધુ ૧, જિનબિબ (જિનપ્રતિમા) નવી ભરાવવી ૨, પુસ્તક (સિદ્ધાન્ત શા) ૩, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા ચતુર્વિધ સઘ (૪ થી ૭)-એતદ્રૂપ સાત ક્ષેત્રમા મે જે દ્રવ્ય ધર્મવૃદ્ધિના હેતુભૂત હોવાથી બીજરૂપે વાવ્યુ હોય-વાપર્યું હોય તેને હુ અનુમોદુ છુ, પ્રશસાવડે તે સુકૃતને વૃદ્ધિ પમાડુ છુ ૫૧

ज सुद्धनाणदसणचरणाइ भवण्णवप्पवहणाइ ।
सम्ममणुपालिआइ, तमह अणुमोअए सुकय ॥५२॥

'ज सुद्धनाणदसण०' यत् शुद्धज्ञानदर्शनचारित्राणि भव एवार्णव समुद्र' तदुत्तार प्रवहणानीव यानपात्राणीव यानि यानि तथा सम्यग्विधिनाऽनुपालितानि यथोक्तविधिनाऽऽराधितानि तदहमनुमोदयामि सुकृतमित्यादि प्राग्वत् ॥ ५२ ॥

ગાથાર્થ —જે શુદ્ધ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગ ભવાર્ણવ-ભવ જે સસાર તદ્રૂપ સમુદ્ર તમા પ્રવહણ તુલ્ય-તેનાથી પાર ઉતારનાર તેને મે સમ્યગ્ વિધિપૂર્વક-જે પ્રમાણે આરાધવાનો કહ્યો છે તે પ્રમાણે આરાધ્યો હોય તેને-તે સુકૃત્યને હુ અનુમોદુ છુ ૫૨

जिणसिद्धसूरिउवज्झायसाहुसाहम्मिअप्पवयणेसु ।
ज विहिओ बहुमाणो, तमह अणुमोअए सुकय ॥५३

' जिणसिद्धसूरिउवज्झाय० जिनास्तीर्थकृत', सिद्धा मुक्तिप्राप्ताः, सूरय आचार्या, उपाध्याया एकादशाङ्गसूत्रपाठकाः, साधव सप्तविंशतिगुणधारका, साधर्मिकाः समानधर्मिणः, प्रवचन द्वादशाङ्गरूप, एतेषु पदेषु यद्विहितो निष्पादित' बहुमानो वर्णसज्जननादिः, तदहमनुमोदयामि, सुकृतमिति प्राग्वत् ॥५३॥

ગાથાર્થ —જિન તે તીર્થંકર, સિદ્ધ તે મુક્તિ પામેલા જીવો, સૂરિ તે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય તે અગ્યાર અંગરૂપ સૂત્રના પાઠક-ભણાવનાર, સાધુ સત્તાવીશ ગુણને ધારણ કરનારા, સાધર્મિક તે સમાન ધર્મવાળા, પ્રવચન દ્વાદશાંગરૂપ, એટલા પદ-સ્થાનને વિષે મે જે કાંઈ બહુમાન તેમના વર્ણવાદ-પ્રશંસા વિગેરે કરવાવડે કર્યું હોય તે સુકૃતને હું અનુમોદું છું ૫૩

सामाइअचउवीसत्थयाइ आवस्सगंमि छब्भेए ।
ज उज्जमिअ सम्म, तमह अणुमोअए सुकय ॥५४

' सामा० सामायिक देशविरतिसर्वविरतिरूप, चतुर्विंशतिस्तवो द्वितीयावश्यक, आदिशब्दाद्वन्दनकप्रतिक्रमणकायोत्सर्गप्रत्याख्यानपरिग्रह एतस्मिन् षड्भेदे आवश्यके अवश्यकर्त्तव्ये यद् उद्यमित मयेति गम्यम् । सम्यक् नि॰कपटवृत्त्येत्यर्थ. । तदहमनुमोदयामि सुकृतमिति प्राग्वत् ॥ ५४ ॥ द्वारम् ७ ॥

ગાથાર્થ —સામાયિક દેશવિરતિ સર્વવિરતિરૂપ પ્રથમાવશ્યક, ચતુર્વિંશતિ સ્તવ-વર્તમાન ચોવીશીના ૨૪ તીર્થંકરની સ્તવનારૂપ બીજુ આવશ્યક, આદિ શબ્દથી વંદનક, પ્રતિક્રમણ, કાયોત્સર્ગ ને પ્રત્યાખ્યાનને ગ્રહણ કરવા એ રીતે છ પ્રકારના અવશ્ય કર્ત્તવ્યરૂપ આવશ્યક-તેને વિષે મે જે ઉદ્યમ કર્યો હોય તેનુ નિષ્કપટ વૃત્તિથી સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન કર્યું હોય તે સુકૃતને હુ અનુમોદુ છુ ૫૪

शुभभावनाद्वारमाह—

એ પ્રમાણે સુકૃતની અનુમોદના રૂપ સાતમુ દ્વાર કહ્યુ હવે શુભ ભાવનારૂપ આઠમુ દ્વાર ચાર ગાથાવડે કહે છે —

पुव्वकयपुन्नपावाणि, सुक्खदुक्खाण कारण लोए ।
न य अन्नो कोवि जणो, इअ मुणिउ कुणसु सुहभाव ।

'पुव्वकयपुन्नपावा० पूर्वकृतपुण्यपापे पूर्वभवनिहित-सुकृतदु'कृते सुखदु खयो कारण हेतुर्लोके इह जगति वर्त्तते न चास्ति अन्य कोऽपि जनो देवोऽसुरादि मातापित्रादिर्वा तयोः कारणम् । इति मत्वा मनसि विभाव्य । त्व कुरुष्व शुभभाव अप्रशस्तमनोनिराकरणेनेति ॥ ५५ ॥

ગાથાર્થ —આ લોકમા સુખ-દુ ખની પ્રાપ્તિના કારણભૂત પૂર્વ-ભવમા કરેલા પુણ્ય-પાપ અથવા સુકૃત-દુષ્કૃત જ છે, બીજુ કોઇ અન્ય દેવો કે માતા-પિતા વિગેરે તેના કારણ નથી આ પ્રમાણે મનમા વિચારીને અપ્રશસ્ત મનને દૂર કરી તુ શુભ ભાવ ધારણ કર ૫૫

पुव्विं दुच्चिण्णाण, कम्माण वेइआण ज मुक्खो ।
न पुणो अवेइआण, इय मुणिउ कुणसु सुह भाव ।५६।

' पुव्विं दुच्चिण्णाण० पूर्वजन्मसु दुश्चीर्णाना दुरनुष्ठिताना कर्मणा शुभाशुभाना वेदिताना निर्जीर्णाना यन्मोक्षो भवतीति शेष । न पुनरवेदिताना अनिर्जीर्णाना क्षयमप्राप्ताना, इति मत्वेत्यादि पूर्ववत् ॥ ५६ ॥

ગાથાર્થ —પૂર્વભવમા કરેલા દુશ્ચીર્ણ-દુરનુષ્ઠિત જે શુભાશુભ કર્મ તેને વેદવાથકે-નિર્જરવાવડે જ મોક્ષ થાય છે, વેદ્યા વિના-નિર્જર્યા વિના-ક્ષય પમાડ્યા વિના મોક્ષ થતો નથી આવા પ્રકારે જાણીને શુભ ભાવ મનમા ભાવ ૫૬

ज तुमए नरए नारएण, दुक्ख तितिक्खिअं तिक्ख।
तत्तो कित्तिअमित्त, इअ मुणिउ कुणसु सुहभाव ॥५७

यत् त्वया नरके नारकेण नारकभवोत्पन्नेन सता दुःखममात तितिक्षित सोढमनुभूतमिति तीक्ष्ण कटु ततो दुःखात् कियदेतन्मात्र ज्वरादिसमुत्थ, इति मत्वेत्यादि पूर्ववत् ॥ ५७ ॥

ગાથાર્થ —જે તે તારા જીવે પૂર્વે નારકપણે ઉત્પન્ન થઇને અમાતાજન્ય તીક્ષ્ણ-કટુ દુ ખ અનુભવેલ છે-સહન કરેલ છે તે દુ ખની પાસે આ ભવમા પ્રાપ્ત થતા જ્વરાદિ વ્યાધિજન્ય દુ ખ કિયન્માત્ર છે ? શું ગણતિના છે ? આ પ્રમાણે જાણીને શુભ ભાવને ઉત્પન્ન કર ૫૭

जेण विणा चारित्त, सुअ तव दाणसीलमवि सव्व ।
कासकुसुम व विहल, इअ मुणिउ कुणसु सुहभावं ५८

'जेण विणा चारित्त०' येनेति द्वितीयार्थे तृतीया । य भाव विना चारित्र श्रुत तपो दान च, शीलमपि सर्व पुण्यकृत्य काश इषीका तस्य कुसुम पुष्प तद्वत् निष्फल फलरहित भवति, इति मत्वा कुरु शुभभाव भावेनैव कृत सर्वपुण्यकृत्य सफलमिति भाव' । द्वारम् । ८ ॥ ५८ ॥

ગાથાર્થ —જે શુભ ભાવ વિના ચારિત્ર, શ્રુત, તપ, દાન અને શીલ વિગેરે સર્વ ધર્મકરણી કાસના કુસુમ (પુષ્પ) ની જેમ નિષ્ફળ છ–ફળ રહિત છે એમ જાણીને તુ શુભ ભાવ ઉત્પન્ન કર કે જે શુભ ભાવવડે કરેલુ સર્વ પુણ્ય કૃત્ય સફળ થાય ૫૮

अथानशनद्वारमाह—

આ પ્રમાણે શુભ ભાવ ઉત્પાદન કરવારૂપ આઠમુ દ્વાર કહ્યુ હવે નવમુ અનશનદ્વાર ચાર ગાથાવડે કહે છે —

ज भुजिऊण बहुहा, सुरसेलसमूहपव्वपहितो ।
तित्ती न एव पत्ता, त चयसु चउविहाहार ॥ ५९ ॥

'ज भुजिऊण बहुहा०' यमाहार भुक्त्वाऽऽस्वाद्य बहुधा बहुभि' प्रकारै सुरशैलो मेरुस्तेषा समूह' समुदाय । स इव ये पर्वतास्तत्प्रमाणा पर्वता इत्यर्थस्तेभ्योऽप्यधिकमिति

गम्यम् । तृप्ति सन्तुष्टिः, त्वया न प्राप्ता नामादिता तमाहार अशनादिभेदतः चतु'प्रकारमपि त्व त्यजेति सम्बन्ध ॥ ५९ ॥

ગાથાર્થ —હે જીવ ! તે સુરશૈલ જે મેરુપર્વત તના સમુદાયરૂપ પર્વતો તથી પણ અધિક અશનાદિક ચાર પ્રકારના આહારો ભોગવ્યા છે-ખાધા છે, પણ તેથી તને તૃપ્તિ થઇ નથી તેથી હવે તુ તે ચારે પ્રકારના આહારોને તજી દે ૫૯

जो सुलहो जीवाण, सुरनरतिरिनरयगइचउके वि ।
मुणिउ दुलहं विरइ, तं चयसु चउव्विहाहार ॥ ६०॥

' जो सुलहो जीवाण० य आहारः सुलभ. सुप्रापः जीवाना प्राणिना सुरा देवा., नरा मनुष्याः, तिर्यञ्चो जलचरादिभेदाः, नारका प्रतीताः। एतल्लक्षणगतिचतुष्केऽपि 'मुणिउ ति' इति ज्ञात्वा मनसा विभाव्य, दुर्लभा दु प्रापा च विरतिं, तत्परित्याग, तमाहार त्यज चतुर्द्धाऽपि इति पूर्ववत् ॥ ६० ॥

ગાથાર્થ —જીવોને સુર (દેવગતિ), નર (મનુષ્યગતિ), તિર્યંચ (જળચરાદિ તિર્યંચગતિ) અને નારકગતિ કે જે પ્રસિદ્ધ છે એ ચારે ગતિમાં જે આહાર સુલભ છે, સુપ્રાપ્ય છે તેમ જ તના ત્યાગરૂપ વિરતિ દુર્લભ છે-દુષ્પ્રાપ્ય છે એમ સમજીને તે ચારે પ્રકારના આહારને તજી દે ૬૦

छज्जीवनिकायवहे, अकयमि कहंपि जो न सभवइ।
भवभमणदुहाहार, त चयसु चउव्विहाहारं ॥ ६१॥

'छज्जीवनिकायवहं०' पृथिव्यादय षड्विधा जीवनि कायाः जीवसमुदायास्तेषां वधे विनाशे अकृते, अकारिते, अननुमते च, कथमपि केनापि प्रकारेण य आहारो न सम्भवति नो जायते। भवेषु भ्रमण भवभ्रमण, तत्सम्बन्धीनि यानि दुःखानि तेषामाधार एवंविध, आहार त्यजेति पूर्ववत् ॥ ६१ ॥

ગાથાર્થ —જે ચાર પ્રકારનો આહાર પૃથિવ્યાદિ છ પ્રકાર॥ જીવસમુદાયનો વિનાશ (વધ) કર્યા વિના, કરાવ્યા વિના કે અનુમોદ્યા વિના કોઇ પણ પ્રકારે પ્રાપ્ત થતો નથી અને જે ભવભ્રમણ સબંધી જે દુઃખ તેના આધારભૂત છે-કારણભૂત છે તેવા આહારને હે જીવ! તુ તજી દે ૬૧

चत्तमि जमि जीवाण, होइ करयलगय सुरिदत्त ।
सिद्धिसुह पि अ सुलह, त चयसु चउव्विहाहार ।६२।

'चत्तमि जमि जीवाण०' त्यक्ते भावत प्रत्याख्याते यस्मि न्नाहारे जीवाना प्राणिना भवति जायते करतलगत हस्तमध्यगत सुरेन्द्रत्व सुराधिपतित्व सिद्धिसुखमपि च क्रमेण मुक्तिसुखमपि सुलभ सुप्राप भवति, तमाहार त्यजेति प्राणिन। द्वारम्। ९॥६२॥

ગાથાર્થ —જે ચાર પ્રકારના આહારનુ ભાવપૂર્વક પ્રત્યાખ્યાન કર્યે સતે-તેનો ત્યાગ કર્યે સતે જીવોને સુરાધિપતિપણુ (દેવેદ્રપણું) અને સિદ્ધિસુખ પણ હસ્તમધ્યગત હાથમા આવેલાની જેવુ સુલભ થાય છે તેને એટલે ચારે પ્રકારના આહારના ત્યાગને તુ કર-તેને તજી દે ૬૨

पञ्चनमस्कारस्मरणद्वारमाह—

આ પ્રમાણે નવમુ અનશનદ્વાર કહ્યુ હવે દશમુ પચનમ સ્કારના સ્મરણરૂપ દ્વાર કહે છે—

नाणाविहपावपरायणोवि ज पाविऊण अवसाणे ।
जीवो लहइ सुरत्त, त सरसु मणे नमुक्कार ॥६३॥

'नाणाविहपावपरायणोवि०' नानाप्रकारपापतत्परोऽपि य नमस्कार प्राप्य पाठतोऽनुस्मरणतश्च, अवसाने आयुषोऽन्ते मरण-वेलायामित्यर्थः । जीव, प्राणी लभते प्राप्नोति सुरत्व देवत्व, त स्मर ध्यायस्व मनसि चित्ते चिन्तय नमस्कार मूलमन्त्रम् ॥६३॥

ગાથાર્થ —જે નમસ્કારરૂપ મૂળ મત્રને-તેના પાઠરૂપ અનુસ્મરણને આયુષ્યને છેડે ભવાન્ત સમયે પામીને નાનાપ્રકારના પાપમા તત્પર પ્રાણી પણ દેવપણાને પામે છે તે નમસ્કાર મહા મત્રનુ તુ મનમા ધ્યાન કર-ચિંતવ ૬૩

जेण सहाएण गयाण, परभवे सम्भवन्ति भविआण ।
मणवछिअसुक्खाइं, त सरसु मणे नमुक्कार ॥ ६४ ॥

'जेण सहाएण गयाण० येन नमस्कारेण सख्या सता साहाय्यदात्रा गताना प्राप्ताना परभवेऽन्यजन्मनि जीवाना सम्भ-वन्ति सपद्यन्ते भव्याना मोक्षगमनयोग्याना मनोवाञ्छित-

सौख्यानि ऐहिकानि पारत्रिकाणि वा त नमस्कार महामन्त्र मनसि चित्ते स्मर ध्यायस्वेति ॥ ६४ ॥

ગાથાર્થ —મોક્ષગમન યોગ્ય ભવ્યપ્રાણીઓને અત સમયે નમસ્કારમ ત્રના શ્રવણની સહાય મળવાથી પરભવમા–અન્ય જન્મમા મનોવાછિત સુખની–આ ભવસબધી ને પરભવ સબધી સુખની પ્રાપ્તિ મળે છે તે નમસ્કાર મહામત્રનુ તુ મનમા ધ્યાન કર ૬૪

सुलहाओ रमणीओ, सुलह रज्ज सुरत्तण सुलह ।
इक्कुच्चिअ जो दुलहो, त सरसु मणे नमुक्कार ॥६५॥

'सुलहाओ रमणीओ०' सुलभा सुप्रापा रमण्यो मनोऽनुकूलास्त्रियो मुख्यकामाङ्गभूता, सुलभ राज्य प्रतिभव, दवत्नमपि सुलभ बालतपोऽकामनिर्जरादिभि, परमेक एव य श्रीनमस्कार श्रवणतोऽपि दुर्लभो दुःप्राप, त नमस्कार स्मर इत्यादि पूर्ववत् ६५

ગાથાર્થ —બાળતપ (અજ્ઞાન કષ્ટરૂપ) અને અકામ નિર્જરા દિકવડે કામના મુખ્ય અગભૂત રમણીઓની પ્રાપ્તિ સુલભ છે, દરેક ભવમા રાજ્યની પ્રાપ્તિ પણ સુલભ છે અને દેવત્વ પણ સુલભ છે પરતુ એક નમસ્કાર મહામત્રનુ શ્રવણ દુર્લભ છે તેથી તુ તે પચ નમસ્કારરૂપ મહામત્રનુ સ્મરણ કર ૬૫

लद्धमि जमि जीवाण, जायए गोपय व भवजलही ।
सिवसुहसच्चकार, त सरसु मणे नमुक्कार ॥ ६६ ॥

'लद्धमि० लब्धे प्राप्ते श्रवणतोऽपि यस्मिन् नमस्कारे जीवाना जन्तूना जायते भवति गो'पदमिव अतीव लघुजलाशयमिव भवजलधि' समारसमुद्र मोक्षसुखप्राप्तये सत्यङ्कारमिव सत्यङ्कारः, मन्त्रकार, इति त नमस्कार स्मर मनसि चिन्तयेत्यादि पूर्ववत् ॥ ६६ ॥

ગાથાર્થ —જે નમસ્કારમત્ર પ્રાણીને શ્રવણવડે પણ પ્રાપ્ત થયે સત સા સસાર૩પ સમુદ્ર જે પાગવા૨ છે તે ગોષ્પદ જેવો-અતીવ લઘુ જળાશય (ખાબોચીયા) જેવો થાય છે અને મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તિમા જે સત્યકાર જેવો-ઢોલ સાપના જેવો છે તે નમસ્કારમત્રનુ હે જીવ! તુ મનમા સ્મરણ કર ૬૬

पचपरमिट्ठिसमरणपरायणो पाविऊण पचत्त ॥
पत्तो पचमकप्पमि, रायसीहो सुरिदत्त ॥ ६७ ॥

'पचपरमिट्ठिसमरण० पचपरमेष्ठिस्मरणपरायणः श्रीनमस्कारमहामन्त्रध्याने तत्परस्तदेकमना' प्राप्यामाद्य पञ्चत्व मरण, प्राप्त• पञ्चमे स्वर्गे ब्रह्मलोकनामके राजसिंहकुमारः सुरन्द्रत्व मकलविमानाधिपतित्व चतुर्दशसागरायुषा ॥ ६७ ॥

ગાથાર્થ —પચપરમેષ્ઠિના સ્મરણમા પરાયણ-તત્પર-શ્રી નવકાર મહામત્રનુ ધ્યાન કરનાર-તેમા એકચિત્ત થયેલ રાજસિહકુમાર પચત્વને (મરણને) પામીને પાચમા બ્રહ્મ દેવલોકમા ઇદ્રપણાને તેમજ ચૌદ સાગરોપમના આયુષ્યને પ્રાપ્ત થયેલ છે ૬૭

तप्पत्ती रयणवई, तहेव आराहिऊण तक्कप्पे ।
सामाणिअत्त पत्ता, तओ चुआ निव्वुइस्सति ॥६८॥

'तप्पत्ती रयणवई० तत्पत्नी तद्भार्या रत्नवतीनाम्नी पट्टराज्ञी तथैन तेनैव प्रकारेणासेव्य आराध्याराधना विधाय तत्कल्पे तस्मिन्नेव देवलोके सामानिकत्वमिन्द्रसामानिकत्व प्राप्ता, ततश्च्युतौ महाविदेहक्षेत्रे सुकुलेऽवतार प्राप्य द्वावपि निर्वृतिं प्राप्स्यत ॥६८॥

ગાથાર્થ —તેની પત્ની-પટરાણી રત્નવતી પણ તે જ રીતે નમસ્કાર મહામત્રનુ આરાધન-સેવન કરીને તે જ દેવલોકમા તે ઈંદ્રના સામાનિક દેવપણાને પામેલ છે તે બને ત્યાથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા સુકુળમા અવતરીને-મનુષ્યપણુ પામીને મોક્ષ સુખને પ્રાપ્ત કરશે ૬૮

द्वारदशकार्थ निगमयन्नाह—

ઉપર પ્રમાણેના દશ દ્વારના નિગમન માટે કહે છે —

एव गुरूवइट्ठ, पज्जताराहण निसुणिऊण ।
वोसट्ठसव्वपावो, तहेव आसेवए एसो ॥ ६९ ॥

'एव गुरूवइट्ठ० एव अमुना प्रकारेण गुरुणोपदिष्टा पर्यन्ताराधना आराधनाग्रन्थपद्धतिं निशम्य मनसा विभाव्य भव्य व्युत्सृष्टानि प्रत्याख्यातानि समस्तपापानि येन एवविध सन् तथैव पूर्वोक्तप्रकारेण आसेवते तथैव रीत्या तिष्ठते, एष प्रत्यक्ष ६९

ગાથાર્થ —ઉપર પ્રમાણે ગુરુમહારાજે કહેવી-પર્યંત આરાધનાને-આરાધના કથની પદ્ધતિને સાભળીને-મનમા ધારણ કરીને ભવ્ય જીવ વોસિરાવ્યા છે સર્વે પાપો જેણે એવો થયો મતો તેવી જ રીતે-પૂર્વોક્ત પ્રકારે ધર્મનું નવન કરતો મતો વિચરે છે-રહે છે ૬૯

सिरिसोमसूरिरइअं, पज्जताराहण पसमजणणि ।
जे अणुसरंति सम्म, लहति ते सासयं सोक्ख ॥७०॥

'सिरि० श्रीसोमसूरिरचिता गाथाबन्धेन बद्धा पर्यन्ताराधना प्रशमजननीमुपशमोत्पादयित्रीं येऽनुसरन्ति सम्यक् प्रवृत्त्या प्रवर्त्तते ते सम्यक् लभन्ते शाश्वत सौख्य मोक्षप्राप्तिलक्षणमिति गाथाक्षरार्थलेश ॥ ७० ॥

॥ इति पर्यन्ताराधनासूत्रम् ॥

इति पर्यन्ताराधनासूत्रस्य गाथाक्षरार्थ सपण ॥

ગાથાર્થ —શ્રી સોમસૂરિએ ગાથાના બધે રચેલી પ્રશમ સુખને-ઉપશમને ઉત્પન્ન કરનારી આ પર્યંતારાધનાને જે ભવ્ય જીવો અનુસરે છે-સમ્યક્ પ્રકારે પ્રવૃત્તિ કરે છે તે જીવો શાશ્વત સુખ જે મોક્ષસુખ તેને પ્રાપ્ત કરે છે ૭૦

ઈતિ શ્રી પર્યંતઆરાધના સૂત્રાનુવાદ
સપૂર્ણ

શ્રી આરાધના સૂત્ર પયન્ના ઉપરથી બનાવેલુ

श्री विनयविजयोपाध्यायविरचित

શ્રી પુન્યપ્રકાશનું સ્તવન

દુહા

સકલસિદ્ધિદાયક સદા, ચોવીશે જિનરાય,
સદ્દગુરુ સામિની સરસતી, પ્રેમે પ્રણમું પાય ૧

ત્રિભુવનપતિ ત્રિશલાતણો, નંદન ગુણ ગંભીર,
શાસન નાયક જગ જયો, વર્ધમાન વડવીર ૨

એક દિન વીર જિણંદને, ચરણે કરી પ્રણામ,
ભવિક જીવના હિત ભણી, પૂછે ગૌતમસ્વામ ૩

મુક્તિમાર્ગ આરાધીએ, કહો કિણ પેરે અરિહંત?
સુધા સરસ તવ વચન રસ, ભાખે શ્રી ભગવંત ૪

અતિચાર આળોઇએ, વ્રત ધરીએ ગુરુસાખ,
જીવ ખમાવો સયળ જે, યોનિ ચોરાશી લાખ ૫

વિધિશું વળી વોસરાવીએ, પાપસ્થાન અઢાર,
ચાર શરણ નિત્ય અનુસરો, નિંદો દુરિતાચાર ૬

શુભ કરણી અનુમોદીએ, ભાવ ભલો મન આણ,
અણસણ અવસર આદરી, નવપદ જપો સુજાણ ૭

શુભ ગતિ આરાધનતણા, એ છે દશ અધિકાર,
ચિત્ત આણીને આદરો, જેમ પામો ભવ પાર ૮

ઢાળ ૧ લી

(એ છિંડી ક્યાંહ રાખી–એ દેશી)

જ્ઞાન દરિશણ ચારિત્ર તપ વીરજ, એ પાંચે આચાર, એહ તણા ઇહ ભવ પરભવના, આળોઇએ અતિચાર રે પ્રાણી! જ્ઞાન ભણો ગુણ ખાણી, વીર વદે એમ વાણી રે પ્રા૦ ૧ એ આંકણી ગુરુ ઓળવીએ નહિ ગુરુ વિનયે, કાળે ધરી બહુમાન, સૂત્ર અર્થ તદુભય કરી સૂધા, ભણીએ વહી ઉપધાન રે પ્રા૦ ૨ જ્ઞાનોપગરણ પાટી પોથી, ઠવણી નોકરવાળી, તેહ તણી કીધી આશાતના, જ્ઞાનભક્તિ ન સભાળી રે પ્રા૦ ૩ ઈત્યાદિક વિપરીતપણાથી, જ્ઞાન વિરાધ્યું જેહ, આભવ પરભવ વળી રે ભવો ભવ, મિચ્છા દુક્કડ તેહ રે પ્રા૦ ૪ સમકિત લ્યો શુદ્ધ જાણી, વીર વદે એમ વાણી રે પ્રા૦ સ૦ જિનવચને શંકા નવિ કીજે, નવિ પરમત અભિલાખ, સાધુતણી નિંદા પરિહરજો, ફળ સંદેહ મ રાખ રે પ્રા૦ સ૦ ૫ મૂઢપણું છંડો પરશંસા, ગુણવંતને આદરીએ, સામીને ધરમે કરી થિરતા, ભક્તિ પ્રભાવના કરીએ રે પ્રા૦ સ૦ ૬ સંઘ ચૈત્ય પ્રસાદતણો જે, અવર્ણવાદ મન લેખ્યો, દ્રવ્યદેવકો જે વિણસાડ્યો, વિણસતા ઉવેખ્યો રે પ્રા૦ સ૦ ૭ ઈત્યાદિક વિપરીતપણાથી, સમકિત ખંડ્યું જેહ, આભવ૦ મિચ્છા૦ પ્રા૦ ૮ ચારિત્ર લ્યો ચિત્ત આણી પાંચ સમિતિ ત્રણ ગુપ્તિ વિરાધી, આઠે પ્રવચન માય, સાધુતણે ધરમે પરમાદે, અશુદ્ધ વચન મન કાય રે પ્રા૦ ચા૦ ૯ શ્રાવકને ધર્મે સામાયિક,

પોસહમા મન વાળી, જે જયણાપૂર્વક એ આઠે, પ્રવચન માય ન પાળી રે પ્રા૦ ચા૦ ૧૦ ઇત્યાદિક વિપરીતપણાથી, ચારિત્ર ડોળ્યુ જેહ, આ ભવ૦ મિચ્છા૦ પ્રા૦ ચા૦ ૧૧ બારે ભેદે તપ નવિ કીધા, છતે જોગે નિજ શકત, ધર્મે મન વચ કાયા વીરજ, નવિ ફોરવીયુ ભગતે રે પ્રા૦ ચા૦ ૧૨ તપ વીરજ આચારે એણી પરે, વિવિધ વિરાધ્યા જેહ, આ ભવ૦ મિ૦ પ્રા૦ ચા૦ ૧૩ વળીય વિશેષે ચારિત્રકેરા, અતિચાર આળોઈએ, વીરજિનેશર વયણ સુણીને, પાપ મેલ સવી ધોઈએ રે પ્રા૦ ચા૦ ૧૪

ઢાળ ૨ જી

(પામી સુગુરુ પસાય–એ દેશી)

પૃથ્વી પાણી તેઉ, વાયુ વનસ્પતિ, એ પાચે થાવર કહ્યા એ ૧ કરી કરસણ આરંભ, ખેત જે ખેડીયા, કૂવા તળાવ ખણાવીયા એ ૨ ઘર આરંભ અનેક, ટાંકા ભોયરા, મેડી માળ ચણાવીઆ એ ૩ લીંપણ ગુપણ કાજ, એણીપરે પરપરે, પૃથ્વીકાય વિરાધીયા એ ૪ ધોયણ નાહણ પાણી, ઝીલણ અપકાય, છોતી ધોતી કરી દુહવ્યા એ ૫ ભાઠીગર કુભાર, લોહ સોવનગરા, ભાડભુજા લિહાળાગરા એ ૬ તાપણ સેકણ કાજ, વસ્ત્ર નિખારણ, રંગણ રાધણ રસવતી એ ૭ એણી પરે કર્માદાન, પરે પરે કેળવી, તેઉ વાયુ વિરાધિયા એ ૮ વાડી વન આરામ, વાવી વનસ્પતિ, પાન ફૂલ ફળ ચૂટીયા એ ૯ પુખ પાપડી શાક, શેકયા સૂકવ્યા, છેદ્યા છુદ્યા આથીઆ એ ૧૦ અળશી ને એરંડ, ઘાણી ઘાલીને, ઘણા તિલાદિક પીલીયા એ ૧૧ ઘાલી કોલુમાહે, પીલી શેલડી, કંદ મૂળ ફળ વેચીયા એ ૧૨ એમ એકેંદ્રી જીવ, હણ્યા હણાવીયા,

હણતા જે અનુમોદિયા એ ૧૩ આ ભવ પરભવ જેહ, વળીય ભવોભવે, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડ એ ૧૪ કૃમી સરમીયા કીડા, ગાડર ગંડોલા, એળ પૂરા અલશીયા એ ૧૫ વાળા જળો ચુડેલ, વિચલિત રસતણા, વળી અથાણા પ્રમુખના એ ૧૬ એમ બેઇંદ્રી જીવ, જે મે હુહવ્યા, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડ એ ૧૭ ઉધેહી જૂ લીખ, માકડ મકોડા, ચાચડ કીડી કુંથુઆ એ ૧૮ ગદ્ધહિઆ ઘીમેલ, કાનખજુરીયા, ગીંગોડા ધનેડીયા એ ૧૯ એમ તેઇંદ્રી જીવ, જે મે દુહવ્યા, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડ એ ૨૦ માખી મચ્છર ડાસ, મસા પતંગીયા, કંસારી કોલિયાવડા એ ૨૧ ઢીંકણ વિંછુ તીડ, ભમરા ભમરીયો, કોત્તા બગ ખડમાકડી એ ૨૨ એમ ચૌરિંદ્રી જીવ, જે મે દુહવ્યા, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડ એ ૨૩ જલમા નાખી જાળ જે, જળચર દુહવ્યા, વનમા મૃગ સંતાપીયા એ ૨૪ પીડ્યા પંખી જીવ, પાડી પાસમા, પોપટ ઘાલ્યા પાંજરે એ ૨૫ એમ પંચેંદ્રી જીવ, જે મે દુહવ્યા, તે મુજ મિચ્છાદુક્કડ એ ૨૬

ઢાળ ૩ જી

(પ્રાણી વાણી જિનતણીજી—એ દેશી)

ક્રોધ લોભ ભય હાસ્યથી જી, બોલ્યા વચન અસત્ય, કૂડ કરી ધન પારકા જી, લીધા જેહ અદત્ત રે, જિનજી! મિચ્છાદુક્કડ આજ, તુમ સાખે મહારાજ રે જિનજી! દેઈ સારુ કાજ રે જિનજી! મિચ્છાદુક્કડ આજ ૧ એ આંકણી દેવ મનુજ તિર્યંચના જી, મૈથુન સેવ્યા જેહ, વિષયારસ લપટપણે જી, ઘણું વિડંબ્યો દેહ રે જિનજી૦ ૨ પરિગ્રહની મમતા કરી જી, ભવે ભવે મેલી આથ, જે જીહાની તે તીહા રહી જી, કોઈ ન આવી સાથ રે જિનજી૦ ૩ ૨૫

ભોજન જે કર્યા જી, કીધા ભક્ષ અભક્ષ, રમના રસની લાલચે જી, પાપ કર્યા પ્રત્યક્ષ રે જિનજી૦ ૪ વ્રત લેઈ વિસારીયા જી, વળી ભાગ્યા પચ્ચખાણ, કપટ હેતુ કિરિયા કરી જી, કીધા આપ વખાણ રે જિનજી૦ ૫ ત્રણ ઢાળ આઠે દુહે જી, આળોયા અતિચાર, શિવગતિ આરાધનતણો જી, એ પહેલો અધિકાર રે જિનજી૦ ૬

ઢાળ ૪ થી

(સાહેલડીની દેશી)

પંચ મહાવ્રત આદરો સાહેલડી રે, અથવા લ્યો વ્રત બાર તો, યથાશક્તિ વ્રત આદરી સાહેલડી રે, પાળો નિરતિચાર તો ૧ વ્રત લીધા સંભારીએ સા૦, હૈડે ધરીય વિચાર તો, શિવગતિ આરાધન તણો સા૦, એ બીજો અધિકાર તો ૨ જીવ સવે ખમાવીએ સા૦, યોનિ ચોરાશી લાખ તો, મન શુદ્ધે કરી ખામણા સા૦, કોઈશું રોષ ન રાખ તો ૩ સર્વ મિત્ર કરી ચિંતવો સા૦, કોઈ ન જાણો શત્રુ તો, રાગ દ્વેષ એમ પરિહરી સા૦, કીજે જન્મ પવિત્ર તો ૪ સામી સંઘ ખમાવીએ સા૦, જે ઉપની અપ્રીતિ તો, સજન કુટુંબ કરો ખામણા સા૦, એ જિનશાસન રીતિ તો ૫ ખમીએ ને ખમાવીએ સા૦, એહ જ ધર્મનું સાર તો, શિવગતિ આરાધનતણો સા૦, એ ત્રીજો અધિકાર તો ૬ મૃષાવાદ હિંસા ચોરી સા૦, ધનમૂર્છા મૈથુન તો, ક્રોધ માન માયા તૃષ્ણા સા૦, પ્રેમ દ્વેષ પૈશુન તો ૭ નિંદા કલહ ન કીજીએ સા૦, કૂડા ન દીજે આળ તો, રતિ અરતિ મિથ્યા તજો સા૦, માયામોહ જંજાળ તો ૮ ત્રિવિધ ત્રિવિધ વોસિરાવીએ સા૦, પાપસ્થાન અઢાર તો, શિવગતિ આરાધનતણો, સા૦, એ ચોથો અધિકાર તો ૯

ઢાળ ૫ મી

(હવે નિસુણો ઇહા આવીયાએ–એ દેશી)

જનમ જરા મરણે કરી એ, એ સંસાર અસાર તો, કર્યા કર્મ સહુ અનુભવે એ, કોઇ ન રાખણહાર તો ૧ શરણ એક અરિહંતનુ એ, શરણ સિદ્ધ ભગવંત તો, શરણ ધર્મ શ્રી જૈનનો એ, સાધુ શરણ ગુણવંત તો ૨ અવર મોહ સવિ પરિહરી એ, ચાર શરણ ચિત્ત ધાર તો, શિવગતિ આરાધનતણો એ, એ પાચમો અધિકાર તો ૩ આ ભવ પરભવ જે કર્યા એ, પાપ કર્મ કેઇ લાખ તો, આતમસાખે તે નિંદીએ એ, પડિકમીએ ગુરુ સાખ તો ૪ મિથ્યામતિ વર્તાવિયા એ, જે ભાખ્યા ઉત્સૂત્ર તો, કુમતિ કદાગ્રહને વશે એ, જે ઉથાપ્યા સૂત્ર તો ૫ ઘડ્યા ઘડાવ્યા જે ઘણા એ, ઘટી હળ હથિયાર તો, ભવ ભવ મેલી મૂકીયા એ, કરતા જીવ સંહાર તો ૬ પાપ કરીને પોષીયા એ, જનમ જનમ પરિવાર તો, જનમાતર પહોત્યા પછી એ, કોઇએ ન કીધી સાર તો ૭ આ ભવ પરભવ જે કર્યા એ, એમ અધિકરણ અનેક તો, ત્રિવિધે ત્રિવિધે વોસરાવીએ એ, આણી હૃદય વિવેક તો ૮ દુષ્કૃતનિંદા એમ કરી એ, પાપ કરો પરિહાર તો, શિવગતિ આરાધનતણો એ, એ છઠ્ઠો અધિકાર તો ૯

ઢાળ ૬ ઠ્ઠી

(આદિ તુ જોઇ લે આપણી–એ દેશી)

ધનધન તે દિન માહરો, જીહા કીધો ધર્મ, દાન શિયળ તપ આદરી, ટાળ્યા દુષ્કર્મ ધન૦ ૧ શેત્રુંજાદિક તીર્થની, જે કીધી

જાત્ર, જુગતે જિનવર પૂજીયા, વળી પોખ્યા પાત્ર ધન૦ ૨ પુસ્તક જ્ઞાન લખાવીયા, જિનઘર જિનચૈત્ય, સંઘ ચતુર્વિધ સાચવ્યા, એ સાતે ખેત્ર ધન૦ ૩ પડિક્કમણા સુપરે કર્યા, અનુકંપા દાન, સાધુ સૂરિ ઉવજ્ઝાયને, દીધા બહુમાન ધન૦ ૪ ધર્મકાજ અનુમોદીએ, એમ વારોવાર, શિવગતિ આરાધનતણો, સાતમો અધિકાર ધન૦ ૫ ભાવ ભલો મન આણીએ, ચિત્ત આણી ઠામ, સમતા ભાવે ભાવીએ, એ આતમરામ ધન૦ ૬ સુખ દુઃખ કારણ જીવને, કોઈ અવર ન હોય, કર્મ આપે જે આચર્યા, ભોગવીએ સોય ધન૦ ૭ સમતા વિણ જે અનુસરે, પ્રાણી પુણ્ય કામ, છાર ઉપર તે લીપણું, ઝાખર ચિત્રામ ધન૦ ૮ ભાવ ભલી પરે ભાવીએ, એ ધર્મનું સાર, શિવગતિ આરાધનતણો, આઠમો અધિકાર ધન૦ ૯

ઢાળ ૭ મી

(રૈવતગિરિ ઉપરે–એ દેશી)

હવે અવસર જાણી, કરીએ સંલેખણ સાર, અણસણ આદરીએ, પચખી ચારે આહાર, લલુતા સવિ મૂકી, છાંડી મમતા અંગ, એ આતમ ખેલે, સમતા જ્ઞાન તરંગ ૧ ગતિ ચારે કીધા, આહાર અનંત નિઃશંક, પણ તૃપ્તિ ન પામ્યો, જીવ લાલચીઓ રંક, દુલહો એ વળી વળી, અણસણનો પરિણામ, એહથી પામીજે, શિવપદ સુરપદ ઠામ ૨ ધન ધના શાલિભદ્ર, ખંધો મેઘકુમાર, અણસણ આરાધી, પામ્યા ભવનો પાર, શિવમંદિર જાશે, કરી એક અવતાર, આરાધનકેરો, એ નવમો અધિકાર ૩ દશમે અધિકારે, મહામંત્ર નવકાર, મનથી નવિ મૂકો, શિવસુખ ફળ

સહકાર, એ જપના જાયે, દુર્ગતિ દોષવિકાર, સુપરે એ સમરો, ચૌદ પૂરવનો સાર ૪ જનમાંતર જાતા, જો પામે નવકાર, તો પાતિક ગાળી, પામે સુરઅવતાર, એ નવપદ સરિખો, મંત્ર ન કોઇ સાર, ઇહ ભવ ને પરભવે, સુખસંપત્તિ દાતાર ૫ જુઓ ભીલ ભીલડી, રાજા રાણી થાય, નવપદ મહિમાથી, રાજસિંહ મહારાય, રાણી રત્નવતી બેહુ, પામ્યા છે સુરભોગ, એક ભવ પછી લેશે, શિવવધુ સંજોગ ૬ શ્રીમતીને એ વળી, મંત્ર ફળ્યો તતકાળ, ફણીધર ફીટીને, પ્રગટ થઇ ફૂલમાળ, શિવકુમરે જોગી, સોવનપુરુષો કીધ એમ એણે મંત્રે, કાજ ઘણાના સિદ્ધ ૭ એ દશ અધિકારે, વીર જિનેશ્વર ભાખ્યો, આરાધનકેરો, વિધિ જેણે ચિત્તમાં રાખ્યો, તેણે પાપ પખાળી, ભવભય દૂરે નાખ્યો, જિનવિનય કરતા, સુમતિ અમૃતરસ ચાખ્યો ૮

ઢાળ ૮ મી

(નમો ભવિ ભાવશું એ—એ દેશી)

સિદ્ધારથ રાય કુળતિલો એ, ત્રિશલા માત મલ્હાર તો, અવનીતળે તમે અવતર્યા એ, કરવા અમ ઉપકાર જયો જિન વીરજી એ ૧ મેં અપરાધ કર્યા ઘણા એ, કહેતા ન લહું પાર તો, તુમ ચરણે આવ્યા ભણી એ, જો તારે તો તાર જયો૦ ૨ આશ કરીને આવીયો એ, તુમ ચરણે મહારાજ તો, આવ્યાને ઉવેખશો એ, તો કેમ રહેશે લાજ ? જયો૦ ૩ કરમ અલુજણ આકરા એ, જનમ મરણ જંજાળ તો, હું છું એહથી ઉભગ્યો એ, છોડવ દેવ દયાળ જયો૦ ૪ આજ મનોરથ મુજ ફળ્યા એ, નાઠા દુઃખ

દંદોળ તો, તુઠ્યો જિન ચોવીશમો એ, પ્રગટ્યા પુન્ય કલ્લોલ. જયો૦ ૫
ભવભવ વિનય તુમારડો એ, ભાવભક્તિ તુમ પાય તો;
દેવ દયા કરી દીજીએ એ, બોધિબીજ સુપસાય જયો૦ ૬

કળશ

ઈહ તરણતારણ સુગતિકારણ, દુ:ખનિવારણ જગ જયો,
શ્રીવીર જિનવર ચરણ થુણતા, અધિક મન ઉલટ થયો ૧
શ્રીવિજયદેવસૂરીંદ પટધર, તીરથ જંગમ ઈણે જગે,
તપગચ્છપતિ શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ, સૂરિતેજે ઝગમગે ૨
શ્રી હીરવિજયસૂરિ શિષ્ય વાચક, કીર્તિવિજય સુરગુરુ સમો,
તસ શિષ્ય વાચક વિનયવિજયે, થુણ્યો જિન ચોવીશમો ૩
સય સત્તર સંવત ઓગણત્રીશે, રહી રાંદેર ચોમાસ એ,
વિજયદશમી વિજયકારણ, કિયો ગુણ અભ્યાસ એ ૪
નરભવ આરાધન સિદ્ધિસાધન, સુકૃત લીલવિલાસ એ,
નિર્જરા હેતે તવન રચિયું, નામે પુન્યપ્રકાશ એ ૫

ઇતિ પુન્યપ્રકાશનું સ્તવન.

॥ प्रमादपरिहारकुलकम् ॥

दुल्के सुखे मया मोह अमोहे जिणसासण ।
तेमि कयपणामोऽह सनोह अप्पणो कुणे ॥ १ ॥

दमहि चुल्लगाईहि दिट्ठतेहिं कयाइओ ।
समग्गता भवे मत्ता पावति मणुयत्तण ॥ २ ॥

नरत्ते आरिय खित्त खित्तेवि विउल कुल ।
कुलेवि उत्तमा जाई जाईए रूवसपया ॥ ३ ॥

रूवेवि हु अरोगत्त अरोगे चिरजीविय ।
हियाहिय चरित्ताण जीविए खलु दुल्लह ॥ ४ ॥

मद्धम्मसवण तमि सवणे धारण तहा ।
धारणे सद्दहाण च सद्दहाणे वि सजमे ॥ ५ ॥

एव रे जीव दुल्लभ नारसगाण सपय ।
सपय पाविऊणेह पमाओ नेव जुज्जए ॥ ६ ॥

पमाओ अ जिणिंदेहिं अट्ठहा परिवज्जिओ ।
अन्नाण समओ चेव मिच्छानाण तहेव य ॥ ७ ॥

रागद्दोसो मइब्भमो धम्ममि य अणायरो ।
जोगाण दुप्पणिहाण अट्ठहा नज्जियव्वओ ॥ ८ ॥

वर महाग्गिम भुत्त नर अग्गीपवेसण ।
वर मत्तृहि मवासो नर मप्पहि कालिय ॥ ९ ॥

मा धम्ममि पमा ओ ज एगमच्चु य निमाइणा ।
पमाएण अणताणि जम्माणि मरणाणि य ॥ १० ॥

चउदसपुव्वी आहारगा य मणनाणवीयरागानि ।
हुति पमायपरनमा तयणतरमन चउगइया ॥ ११ ॥

सग्गापवग्गमग्गमि लग्ग नि जिणसामणे ।
पटिया हा पमाएण मसार सेणियाइया ॥ १२ ॥

मोढाइ तिक्ख (व) दुक्खाइ मारीरमाणमाणि य ।
रे जीव नरए घोर पमाएण अणतसो ॥ १३ ॥

दुक्खाणणेगलक्खाइ छुहातन्हाइयाणि य ।
पत्ताणि तिरियत्तेनि पमाएण अणतसो ॥ १४ ॥

रोगसोगनिओगाई रे जीन मणुयत्तणे ।
अणुभूय महादुक्ख पमाएण अणतसो ॥ १५ ॥

कसायनिसयाईया भयाइणि सुरत्तणे ।
'पत्ते पत्ताइ दुक्खाइ पमाएण अणतसो ॥ १६ ॥

ज समागे महादुक्ख ज सुक्खे सुक्खमक्खय ।
पावंति पाणिणो तत्थ पमाया अप्पमायओ ॥ १७ ॥

पत्तेवि सुद्धमम्मत्ते मत्ता सुत्तनिरत्तया ।
उवउत्ता ज न मग्गमि हा पमाओ दुरतओ ॥ १८ ॥

नाण पढति पाढिति नाणामत्थविमारया ।
भुल्लति ते पुणो मग्ग हा पमाओ दुरतओ ॥ १९ ॥

अन्नेसि दिति मनोह निम्मदह दयालुया ।
सय मोहहया तहवि पमाएण अणतमो ॥ २० ॥

पचमयाण मज्झमि खदगायरिओ तहा ।
रुह विराहओ जाओ पमाएण अणतमो ॥ २१ ॥

तयारथ हुओ खद्दु देवेण पडिबोहिओ ।
अज्झमाढमुणी कट्ठ पमाएण अणतमो ॥ २२ ॥

सूरिवि महुरामगू सुत्तअत्थधरा थिर ।
नगरनिद्धमणे जक्खो पमाएण अणतसो ॥ २३ ॥

ज हरिमविमाएहिं चित्त चिंतिज्जए फुड ।
महामुणीण ससारे पमाएण अणतमो ॥ २४ ॥

अप्पायत्त कय सत चित्त चारित्तसगय ।
परायत्त पुणो होइ पमाएण अणतमो ॥ २५ ॥

एयानत्थ तुम जाओ मवसुत्तो गुणायरो ।
सपयपि न उज्जुत्तो पमाएण अणतसो ॥२६॥

हा हा तुम क्ह होसि पमायवुलमदिर ।
जीवे मुक्के मयासुक्के किं न उज्झमसी लहु ॥२७॥

पाव करेसि किच्छेण धम्म सुवेहि नो पुणो ।
पमाएण अणतण ऋह होसि न याणिमो ॥२८॥

जहा पयट्टति अणजकज्जे, तहा निनिन्ठ मणसावि नूणं ॥
तहा खणेग जइ धम्मक्ज्जे, ता दुरिकओ होइ न कोइ लोए।२९।

जेण सुलद्धेण दुहाई दूर, वयति जायति सुहाइ नूण ।
रे जीव एयमि गुणालयमि, जिणिंदधम्ममि ऋह पमाओ ।३०।

हाहा महापमायम्म मवमेय वियभिय ।
न सुणति न पिन्छति ऋबदिट्ठीजुयानि ज ॥ ३१ ॥

सेणावई मोहनिवम्स एसो । सुहाशुह निग्धकरो दुरप्पा ॥
महारिऊ सवनियाण एसो । अहो हु कट्ठति महापमाओ ॥३२॥

एव नियाणिऊण मुच पमाय सयावि रे जीव ।
पाविहिसि जेण सम्म जिणपयसेवाफल रम्म ॥ ३३ ॥

इति प्रमादपरिहारकुल्क सपूर्ण

પ્રમાદપરિહારકુલક

ભાષાંતર

દુખમા ને સુખમા, મોહમા ને અમોહમા જેણે જિનશાસનને સ્વીકાર્યું છે તેમને કર્યો છે પ્રણામ જેણે એવો હુ સબોધને (સમ્યક્ પ્રકારના બોધને) પોતાનો કરુ છુ (સ્વીકારુ છુ) ૧

સસારમા પરિભ્રમણ કરતા જીવો દશ દૃષ્ટાંતવડે દુર્લભ એવા મનુષ્યપણાને કદાચિત્ (ભાગ્યયોગે) પામે છે ૨

મનુષ્યપણું પામે સતે પણ આર્યક્ષેત્ર પામવુ દુર્લભ છે, આર્ય ક્ષેત્ર પામે સતે પણ વિપુળ–વિસ્તીર્ણ–શ્રેષ્ઠ કુળ પામવુ દુર્લભ છે, ઉત્તમ કુળ પામે સતે પણ ઉત્તમ જાતિ પામવી દુર્લભ છે, ઉત્તમ જાતિ પામે સતે પણ રૂપસપત્તિ–પાચ ઇદ્રિય પૂરા પામવા દુર્લભ છે, રૂપસપત્તિ પામે સતે આરોગ્યની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે, આરોગ્ય પ્રાપ્ત થયા છતા ચીરજીવિત–દીર્ઘ આયુ પામવું દુર્લભ છે દીર્ઘ જીવિત પામે સતે પણ ચારિત્રથી થતા હિતાહિતને જાણવુ દુર્લભ છે ૩–૪

તે સઘળી પ્રાપ્ત થયે સતે પણ ધર્મનું શ્રવણ–સાભળવુ દુર્લભ છે, ધર્મશ્રવણ કર્યા છતા તેને ધારી રાખવુ દુર્લભ છે અને ધારી રાખ્યા છતા તેનુ સદ્દહવુ દુર્લભ છે સદ્દહણા (શ્રદ્ધા) પ્રાપ્ત થયા છતા પણ સયમની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે ૫

એ પ્રમાણે રે જીવ! ઉપર જણાવેલા મનુષ્યજન્માદિ બાર

અ ગની (પ્રકારની) સ પદા પામવી દુર્લભ છે તે પામ્યા છતા પ્રમાદ કરવો તે યોગ્ય નથી ૬

જિનેશ્વરે આઠ પ્રકારનો પ્રમા૦ વર્જવાનો કહ્યો છે તે આઠ પ્રકા૦ આ પ્રમાણે-૧ અજ્ઞાન, ૨ સશય, ૩ મિથ્યાજ્ઞાન, ૪ રાગ, ૫ દ્વેષ, ૬ મતિભ્રશ, ૭ ધર્મમા અનાદર અને ૮ યોગનુ દુ પ્રણિધાન આ આઠે પ્રકા વર્જવા ૭-૮

મહાવિષ ખાવુ સારુ, અગ્નિમા પ્રવેશ કરવો સારો, શત્રુની સગાતે વસવુ સારુ અને મર્દ શથી કાળધર્મ પામવો સારો, પરતુ ધર્મમા પ્રમાદ કરવો સારો નહીં, કારણ કે વિષાગ્નિના પ્રયોગથી તો એક વાર મૃત્યુ પ્રાપ્ત થાય છે, પરતુ પ્રમાદવડે તો અનતા જન્મમરણ કરવા પડે છે ૯-૧૦

ચૌદ પૂર્વી, આહારક શરીરની લબ્ધિવાળા, મન પર્યવનાની અને વીતરાગ (અગ્યારમે ગુણસ્થાને પહોચેલા) તે પણ પ્રમાદના પરવશ પણાથી તદનતર ચાર ગતિમા ગમન કરે છે ૧૧

જૈનશાસનમા સ્વર્ગાપવર્ગના માર્ગે લાગેલા છતા પ્રમાદવડે શ્રેણિકાદિક સમા મા પ્રતિપાત પામેલા છે તે ખેદની વાત છે ૧૨

હે જીવ! ત શારીરિક ને માનસિક તિક્ષ્ણ દુ ખો પ્રમાદવડે અનતી વાર ઘોર નરકમા સહ્યા છે ૧૩

તે તિર્યચપણામા પણ ક્ષુધા-તૃષાદિ અનેક લક્ષ દુ ખો અનતી વાર પ્રમાદવડે પામ્યા છે ૧૪

અરે જીવ! મનુષ્યપણામા પણ રોગ-શોક-વિયોગાદિ મહા દુ ખો પ્રમાદવડે અનતી વાર તે અનુભવ્યા છે ૧૫

દેવપણામા પણ કષાયથી, વિષયથી અને ભયાદિક પ્રાપ્ત થયે મતે પ્રમાદવડે તું અનતી વાર દુ ખોને પામ્યો છે ૧૬

મ સાગ્મા જે મહાદુ ખ અને મોક્ષમા જે અક્ષય સુખ પ્રાણી પામે છે તે પ્રમાદથી ને અપ્રમાદથી જ પામે છે અર્થાત્ પ્રમા દથી દુ ખ પામે છે અને અપ્રમાદથી સુખ પામે છે ૧૭

શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયા છતા શ્રુતના નિર્વર્તક-પ્રવર્તક એવા જીવો પણ જે માર્ગમા ઉપયુક્ત રહેતા નથી તે હા ઇતિ ખેદે! દુરત એવા પ્રમાદનુ જ ફળ છે (તેથી તેવા દુરત પ્રમા દને ધિક્કાર હો!) ૧૮

નાના પ્રકારના શાસ્ત્રના વિશારદ પડિતો અન્યને ભણાવે છે ને પોતે ભણે છે, છતા તે પણ માર્ગને ભુલી જાય છે તે દુરત એવા પ્રમાદનુ જ ફળ છે ૧૯

દયાળુ એવા મનુષ્યો અન્યને નિ સદેહ એવા સબોધને (ઉપદેશને) આપે છે, છતા પોતે અનતી વાર પ્રમાદવડે હણાય છે (તેથી તેવા પ્રમાદને ધિક્કાર હો!) ૨૦

પાચશે શિષ્યોમા (તે સઘળા આરાધક થયા છતા) ખધક આચાર્ય કેમ વિરાધક થયા? (તેનુ કારણ ક્રોધરૂપ પ્રમાદ જ છે) એવી રીતે પ્રમાદવડે જીવ અનતી વાર વિરાધક થયેલ છે ૨૧

તેવી અવસ્થાવાળા-પૃથ્વીકાઇયા વિગેરે નામવાળા ક્ષુલ્લકોને (બાળકોને) હણનારા અષાઢાભુનિ આર્યને દેવે પ્રતિબોધ

પમાડ્યો હા ઇતિ ખેદે ! કષ્ટભરી હકીકત છે કે પ્રમાદવડે આ જીવ અનતી વાર હણાયો છે ૨૨

મથુરાવાસી મગુ નામના આચાર્ય સૂત્ર અર્થને ધારણ કર નારા અને સ્થિર ચિત્તવાળા છતા નગરની ખાળમા યક્ષ થયા પ્રમાદવડે કરીને આમ અનતી વાર બને છે ૨૩

હર્ષ અને વિષાદવડે મુનિએ જે સ્ફુટપણે વિચિત્ર ચિંતવન કરે છે તે તેમને સસારમા ભમાડે છે આ પ્રમાણે પ્રમાદ અનતી વાર કરે છે ૨૪

ચિત્તને ચારિત્રમગત બનાવી આત્માયત્ત (આત્માધીન) કર્યા છતા, તે પાછુ પરાયત્ત (પરાધીન) થાય છે તે પ્રમાદનુ જ ફળ છે આ પ્રમાણે પ્રમાદે અનતી વાર કરેલ છે ૨૫

એવી અવસ્થાવાળો તુ સર્વસૂત્રનો પારગામી અને ગુણાકર (ગુણવાન) થયા છતા સાપ્રતકાળમા—અત્યારે તુ તેમા (સયમમા) ઉદ્યક્ત થતો નથી તે પ્રમાદનુ જ ફળ છે પ્રમાદે તેવુ અનતી વાર કર્યુ છે ૨૬

હા હા ઇતિ ખેદે ! પ્રમાદના કુળમદિર (સ્થાન) એવા તારુ શુ થશે ? તુ મદા સુખવાળા મોક્ષમા કેમ શીઘ્ર—ઉદ્યમવાળો થતો નથી ? ૨૭

તુ કષ્ટ સહીને પણ પાપ કરે છે અને સુખીપણામા પણ ધર્મ કરતો નથી, તેથી અનતા પ્રમાદવડે કરીને હે જીવ ! તારુ શું થશે તે હુ જાણતો નથી (કહી શકતો નથી) ૨૮

જેવી રીતે જીવો (અનાર્ય) પાપકાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરે છે તેવી રીતે નિશ્ચે મનવડે પણ શુભ કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરતા નથી, તે એક ક્ષણ માત્ર પણ જો ધર્મકાર્યમા તેવી પ્રવૃત્તિ કરે તો આ લોકમા કોઈ પણ જીવ દુખી ન થાય ૨૯

જે પ્રાપ્ત થયે મતે દુખો દૂર જાય છે અને સુખો નજીક આવે છે, રે જીવ! એવા ગુણાલય (ગુણના સ્થાનરૂપ) જિનેન્દ્ર ધર્મને વિષે શા માટે પ્રમાદ કરે છે? ૩૦

હા હા ઇતિ ખેદે! મહાપ્રમાદનુ આ સર્વ વિજૃભિત છે કે જેથી કાન ને નેત્ર છતા પણ આ જીવ સાભળતો નથી અને જોતો પણ નથી ૩૧

એ મહાપ્રમાદ મોહરાજાનો સેનાની છે, સુખીજનોને ધર્મમા વિઘ્ન કરનારો દુરાત્મા છે સર્વ જીવોનો એ મહા મોટો રિપુ (શત્રુ) છે અહો એ મહાકષ્ટકારી હકીકત છે ૩૨

આ પ્રમાણે જાણીને રે જીવ! તુ નિરતરને માટે પ્રમાદને તજી દે-મૂકી દે કે જેથી સમ્યગ્ જિનચરણની સેવાનુ રમ્ય એવુ ફળ પામે (પ્રાપ્ત કરે) ૩૩

ઇતિ પ્રમાદપરિહારકુલક સાર્થ
સપૂર્ણ.

(શ્રી ઉત્તરાધ્યયનના દશમા અધ્યયન ઉપરથી)

પ્રમાદ ન કરવા વિષે સજ્ઝાય

સમવસરણ સિંહાસને જી, વીરજી કરે રે વખાણ,
દશમે ઉત્તરાધ્યયનમેં જી, દીયે ઉપદેશ સુજાણ
સમયમેં[1] ગોયમ! મ કર પ્રમાદ ૧

વીર જિણેશર શિખવે જી, પરિહર મદ વિખવાદ સ૦
એ આંકણી

જિમ તરુ પંડૂર[2] પાદડો જી, પડતા ન લાગે વાર,
તિમ એ માણસ જીવડો જી, થિર ન રહે સંસાર સ૦ ૨

ડાભ અણી જળ ઓસનો[3] જી, ખિણ એક રહે જળબિંદ,
તિમ એ ચચળ જીવડો જી, ન રહે ઇંદ નરીંદ સ૦ ૩

સૂક્ષ્મ નિગોદ ભમી કરી જી, રાશિ ચઢ્યો વ્યવહાર,
લાખ ચોરાશી જીવાયોનિમાં જી, લાધો નરભવ સાર સ૦ ૪

શરીર જરાએ જાજરા જી, સિર પર પળિયા[4] રે કેશ,
ઇંદ્રિય-બળ હીણા પડ્યા જી, પગ પગ પેખે કલેશ સ૦ ૫

ભવસાયર તરવા ભણી જી, ચારિત્ર પ્રવહણ[5] પૂર,
તપ જપ સંજમ આકરા જી, મોક્ષ નગર છે દૂર સ૦ ૬

ઇમ નિસુણી પ્રભુ દેશના જી, ગણધર થયા સાવધાન,
પાપ પડળ પાછા પડ્યા જી, પામ્યા કેવળજ્ઞાન સ૦ ૭

ગૌતમના ગુણ ગાવતા જી, ઘર સંપત્તિની કોડ,
વાચક શ્રીકરણ ઇમ વદે જી, પ્રણમુ બે કર જોડ સ૦ ૮

૧ સમયમાત્ર ૨ પીળુ થઇ ગયેલુ ૩ ઝાકળનો ૪ ધોળા ૫ વહાણ